ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 78(5260)
Субота,
14 ліпеня
2001 года

Кошт у розніцу — 51 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Пра фортачкі, школьную мэблю і чырвоную рыбіну

Пра фортачкі...

Не кожнай школе выпадае такое шчасце — дачакацца капітальнага рамонту. Нашай пашанцавала.

Больш не будзем пры кожным парыве ветру чуць трывожнае бразгатанне шкла ў трухлявых рамах. Не будзем ламаць галаву над уцяпленнем кабінетаў увосень, калі скразнякі гуляюць па класах: перакошаныя вокны, што ні рабі, на шпінгалеты не зачыняюцца. Цяпер у нас новенькія аконныя блокі, усё спраўна прыгнана, ніякіх шчылін. Сонца грае на вымытых настаўніцкімі рукамі шыбах.

Толькі цяпер чамусьці твары калег не свецяцца радасцю. Аказваецца, стваральнікі гэтай цудоўнай сталяркі неяк выпусцілі з-пад увагі, што памяшканне, у якім займаюцца дзеці, час ад часу трэба праветрываць.

Раней гэты няхітры працэс здзяйсняўся з дапамогай фрамугі: пацягнеш за вяровачку — і над галавой з бразгаценнем раскрываецца адтуліна. Страшнавата і неэстэтычна. У новым праекце вокнаў для школы ад такога дапатопнага спосабу адмовіліся. Але і іншага не прыдумалі. Не, недзе там, пад самай столлю, фортачкі фармальна існуюць. Толькі вось адчыняюцца яны спецыяльным ключом-ручкай, які ўстаўляецца ў шчыліну на вышыні амаль трох метраў. Канешне, калі-небудзь, пры адпаведнай трэніроўцы, набраўшыся смеласці, з ліхім запевам "не кочегары мы, не плотники" настаўнік можа паспрабаваць сягнуць да гэтай высокай мэты, тым больш што чароўнымі ключамі загадчык гаспадаркі ўсіх нас шчодра забяспечыў. Але выконваць смяротны нумар на кожным перапынку — прабачце!

Праблема вырашаецца проста: карыстаючыся тымі ж ключамі-ручкамі, мы, як толькі ў кабінеце становіцца задушліва, расчыняем самі вокны. Іх ніжні край усяго ў шасцідзесяці сантыметрах ад падлогі, крыху ніжэй дзіцячых каленак... Але ж школьнае акенца — не фортачка: масіраваная падача занадта свежага паветра — і вось вам прастуды, ангіны, бранхіты.

Нехта ж гэты цуд сталярнага мастацтва праектаваў! Нехта ж вырашыў, што з пункту гледжання санітарных норм і бяспекі выраб — якраз прыдатны для дзіцячай навучальнай установы. Нейкая ж камісія прымала будынак пасля капрамонту і, напэўна, любавалася прыгожымі фіранкамі на чысцюткіх вокнах...

Якім яшчэ школам так "пашанцавала" з рамамі асобай канструкцыі, не ведаю, але наўрад ці наш выпадак унікальны: аконныя блокі — прадукцыя масавая.

школьную мэблю...

Калі стваральнікі недасягальных дэкаратыўных фортачак мне, на жаль, невядомы, то ўмельцы-вытворцы школьнай мэблі — вось яны. Дзяржаўнае навукова-вытворчае прадпрыемства "Прагрэс" рэкламуе свой тавар на старонках "Настаўніцкай". У магазіне вучэбна-наглядных дапаможнікаў "Глобус" прадстаўлены ўзоры рознакаліберных парт і сталоў. Прыгожая мэбля, нічога не скажаш. Калі ў класы дзяцей не пускаць, сто гадоў, напэўна, можа прастаяць. Але куды ад рэальнасці падзенешся? Першыя драпіны на святлюткім, злёгку лакіраваным шпоне выяўляюцца яшчэ да таго, як да паверхні новых сталоў дакранаецца таленавітая рука дзіцяці. А ўжо як пасля двух-трох вучэбных тыдняў!..

Адміністрацыя за даўгавечнасць школьнай мэблі змагаецца пераважна слоўнымі метадамі — ад заклікаў да загадаў, настаўнік жа — практычнымі. Ніякія мыйныя ды іншыя сродкі не дапамогуць ліквідаваць на сталах сляды шарыкавай ручкі. Толькі наждак — вялікі, а потым дробны: для шліфоўкі. Заключная аперацыя — пакрыццё лакам у два ці тры слаі. Парты пасля падобнай апрацоўкі выглядаюць як дэсантны камуфляж для пустыні. І трымаецца гэтая "прыгажосць", нават калі прысвяціць яе ахове ўвесь вучэбны час, да першай выпадковай кляксы. А там — пачынай па новым крузе.

Між іншым, "Прагрэс" выпускае і сталы з лёгкамыйным пластыкавым пакрыццём. Але прызначаны яны толькі для кабінетаў хіміі і школьных сталовак. Напэўна, лічыцца, што толькі там бліскучай паверхні стала можа пагражаць небяспека.

Калі не сама фірма "Прагрэс", дык, магчыма, нехта ў Міністэрстве адукацыі патурбуецца, каб парты можна было прывесці ў належны стан лёгкім рухам намыленай анучы, а не абдзіраючы наждаком пальцы да крыві?

і чырвоную рыбіну...

Зрэшты, хіба фортачкі і парты ў школе самае важнае? Галоўнае, каб дзеці нашы выходзілі ў жыццё людзьмі выхаванымі і адукаванымі. Ну, пра крытэрыі і ўзровень выхаванасці спрачацца можна доўга, а вось адукаванасць, як вядома, правяраецца на экзаменах. Тут клопат пра выпускнікоў — каб іх юныя галовы пры падрыхтоўцы не перагрэліся і нервовая вытрымка ў самы апошні момант не падвяла — ажыццяўляецца на сапраўдным дзяржаўным узроўні. Пад лозунгамі гуманізацыі і дэмакратызацыі адукацыі.

Я не пра камерсантаў, якія завальваюць рынак усялякімі "кароткімі курсамі" і "ўзорнымі сачыненнямі". Калі ёсць попыт на шпаргалкі — будзе і прапанова. Але Міністэрству ж адукацыі навошта з году ў год масавымі накладамі выдаваць зборнікі экзаменацыйных заданняў па матэматыцы, беларускай і рускай мовах?

Каб дзеці на працягу года перарашалі ўсе задачкі і перапісалі ўсе дыктоўкі — і тады не страшна будзе на экзамен ісці? Хто, маючы ў руках падараваны родным міністэрствам чароўны ключык, устрымаецца перад спакусай скарыстацца ім у патрэбны момант?

Запаветная кніжачка з тэкстам дыктоўкі ці пераказу (а да задачнікаў прадаюцца і "рашэнні") проста кладзецца на калені. Ці (пасля таго як па тэлебачанні назавуць тэму) са зборніка вырываюцца адпаведныя старонкі... Так, бадай, зручней.

Ну і што, скажыце, акрамя спрытнасці дзіцячых рук, такі экзамен пацвярджае і дэманструе? Хіба што поўную бессэнсоўнасць яго правядзення. Спытаеце: куды настаўнік глядзіць? А чаму ён абавязаны выконваць на экзамене ці то ролю турэмнага наглядчыка, ці — мытніка? Добрая адзнака трэба ўсім: вучням, іх бацькам, міністэрству. І толькі настаўнік, як ласось на нераст, павінен ісці супраць цячэння? Дык жа жыццёвы шлях чырвонай рыбіны нераставаннем і завяршаецца. А педагогу зноў — "встречай, учи и снова расставайся..."

Настаўніка б паберагчы. Ці хоць бы не ствараць штучна цяжкасці для іх далейшага гераічнага пераадолення.

Любоў РЭЙЗІНА,
настаўніца гісторыі.

Міжнародны адукацыйны праект

Куды паехаць за натхненнем?

У апошнія дні мая ў Крыме ў Міжнародным дзіцячым цэнтры "Артэк" адбыўся юбілейны Міжнародны конкурс педагогаў. За пяць гадоў у ім прыняло ўдзел больш за 200 настаўнікаў з Украіны, Расіі, Беларусі. Конкурс у "Артэку" дапамагае зацвердзіцца ў сваім пошуку педагогам самабытным, таленавітым, неабыякавым. Мэты ў конкурса разнастайныя.

Гэта і выяўленні перадавых педагагічных тэхналогій, арыгінальных методык выкладання, і прадстаўленне эксперыментальных праграм, новых вучэбных курсаў. Але галоўнае — праслаўленне педагога-творцы.

Праграма конкурсу была разнастайнай — выставы, прэзентацыі, канферэнцыя, урокі, лекцыі. Сёння мы раскажам вам пра тое, што адбывалася ў "Артэку" падчас фіналу Міжнароднага конкурсу педагогаў.

Вясна 2001 года стала для мяне незвычайнай. Чым жа яна адрознівалася ад папярэдняй? Тым, што мінская педагагічная гімназія № 3, у якой я працую псіхолагам і настаўнікам псіхалогіі, атрымала запрашэнне прыняць удзел у рабоце фіналу юбілейнага Міжнароднага конкурсу педагогаў у Артэку, прадэманстраваць набыткі гімназіі на выставе інавацыйнага педагагічнага вопыту "Бесперапынная адукацыя: ад ідэі да ўкаранення" і далучыцца да работы навукова-практычнай канферэнцыі "Дыялог адукацыйных сістэм у сучасным свеце. Бесперапынная адукацыя: праблемы падрыхтоўкі спецыялістаў".

Наша навучальная ўстанова мае дзесяцігадовы вопыт інавацыйнай дзейнасці, і нам ёсць чым падзяліцца з міжнароднай педагагічнай грамадскасцю. Мне і Інесе Леанідаўне Бондар, намесніку дырэктара па вучэбна-метадычнай рабоце, пашчасціла прадстаўляць гімназію на такім адказным конкурсе. Інеса Леанідаўна рыхтавала матэрыял па тэме "Узаемадзеянне інавацыйных тэхналогій", я — "Сістэма даінстытуцкай падрыхтоўкі ў мінскай педагагічнай гімназіі № 3".

Нашы паведамленні зацікавілі калег, бо тэхналогіі Дальтон-план, дыстанцыйнага навучання, метад-праектаў, інтэрактыўныя метады заахвочваюць гімназіста авалодваць навыкамі самастойнай працы, навыкамі пошуку інфармацыі, вучаць ацэньваць свае наяўныя і патэнцыяльныя магчымасці, садзейнічаюць асобаснаму росту, гэта значыць, вырашаюць задачы навучання і выхавання.

Асаблівым гонарам нашай гімназіі з'яўляецца не толькі выкарыстанне новых тэхналогій, але і сістэма даінстытуцкай падрыхтоўкі вучняў, якая складаецца з псіхолага-педагагічных дысцыплін, прадугледжаных для вывучэння ў 5-11 класах, практыкумаў па педагогіцы і псіхалогіі (9-11 кл.), курса "Філасофія адукацыі". Дзякуючы даінстытуцкай падрыхтоўцы выпускнікі гімназіі цудоўна падрыхтаваны да навучання ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце імя М.Танка і іншых вышэйшых навучальных установах, маюць высокую эрудыцыю не толькі па базавых школьных дысцыплінах, але і па нетрадыцыйных: педагогіцы і псіхалогіі. Гімназісты ўпэўнена карыстаюцца прафесійнымі тэрмінамі, могуць ацэньваць асаблівасці развіцця сваёй асобы, заўважаюць змены ва ўнутраным свеце чалавека, валодаюць уменнямі культурна-псіхалагічнага характару — самапазнання, самаарганізацыі, самарэгуляцыі, камунікатыўнымі і сацыяльна-рэфлексіўнымі. Падлеткі ўмела карыстаюцца псіхолага-педагагічнымі ведамі ў практычнай дзейнасці.

Многія навучальныя ўстановы ставяць перад сабой падобныя задачы, жадаючы бачыць у сваіх выпускнікоў названыя якасці. Таму наш станоўчы вопыт быў ацэнены і натхніў калег з муніцыпальнай установы сярэдняй (поўнай) агульнай адукацыі "Ліцэй № 2" Астрахані (Расія), якая таксама мае педагагічную накіраванасць, агульнаадукацыйнага вучэбна-выхаваўчага комплексу школы-ліцэя № 41 "Адкрыты касмічны ліцэй" Сімферопаля (Крым, Украіна), Запарожскага класічнага ліцэя пры Запарожскім дзяржаўным універсітэце ў Запарожжы (Украіна), цэнтра дадатковай адукацыі "Еўразія" Алма-Аты (Казахстан).

Нам таксама было чаму павучыцца і ў Міжнароднага дзіцячага цэнтра "Артэк", і ў калег-гасцей. Педагогі з Астрахані так ярка расказвалі пра мерапрыемства, якое праводзіцца на пачатку навучальнага года на прыродзе, амаль як турысцкі злёт, але з педагагічным зместам, фарміраваннем планаў на наступны навучальны год, і называецца весела і азартна: "Старт-Збор". Нашы гімназісты, напэўна, атрымаюць свой першы старт-збор у верасні гэтага года.

Школа новых тэхналогій Кіраваграда (Украіна) уразіла нас сваёй вучэбна-метадычнай літаратурай, дадаткамі да падручнікаў, камп'ютэрнымі контурнымі картамі. Усе матэрыялы — прадуманыя, эфектыўныя, выкананыя на высокім тэхнічным узроўні. Мы па-добраму пазайздросцілі кіраваградцам і запарожцам, іх тэхнічным магчымасцям па выданні вучэбна-метадычнай літаратуры, дадаткаў, а галоўнае — навуковых і мастацкіх твораў дзяцей. На нашу думку, надышоў час мець гімназіям асобы фонд або графу расходаў на выданне лепшых творчых работ настаўнікаў і гімназістаў.

Цікавым таксама падаўся вопыт малдаўскіх калег з Кішынёва, НВА адукацыйнага цэнтра PRO DIDACTICA, якія прадставілі праграму "Развіццё курыкулуму", якая прадугледжвае вялікую свабоду настаўніка ў выбары зместу і метадаў навучання, яго высокую кваліфікацыю. Побач з нашымі выставачнымі матэрыяламі размяшчаліся яркія, адмысловыя стэнды прыватнай асноўнай школы Таліна "Залаты пелікан". Гэтая школа робіць свае першыя крокі, і галоўнай задачай яе ўдзелу ў міжнароднай выставе было пераняць каштоўны вопыт іншых і знайсці свой шлях развіцця.

Да кіеўскай дзіцячай школы мастацтваў № 2 імя М.І.Верыкаўскага ў нас сфарміравалася асаблівае стаўленне. Творчая атмасфера, пошук новых сродкаў і форм навучання, погляд на ролю настаўніка ў гэтым працэсе, які, на нашу агульную думку, павінен быць гуманным, дэмакратычным, справядлівым, эмпатычным, мець пазітыўнае самаўспрыняцце, камунікабельным, гнуткім, ставіцца да вучняў з павагай і высока ацэньваць асобу кожнага, нас аб'ядноўвае. Наталляй Валодзінай-Панчанка, настаўніцкай школы мастацтваў, была прадстаўлена вельмі цікавая аўтарская праграма "Камп'ютэр разам з алоўкам і пэндзлем". Творчая атмасфера, спрыяльны псіхалагічны мікраклімат, выкарыстанне музыкі, арыгінальных інструментаў для малявання, незвычайных відаў дзейнасці, спалучэнне розных тэхнік малявання — усё гэта нараджае і унікальныя ўрокі настаўніцы, і незвычайныя малюнкі яе выхаванцаў.

Выстаўка і навукова-практычная канферэнцыя былі цудоўнымі, цікавымі, павучальнымі. Але ўсё ж не яны галоўныя героі Міжнароднага конкурсу педагогаў у Артэку. Галоўныя — педагогі-канкурсанты, удзельнікі фіналу. Іх урокі, майстэрства, самабытнасць, азарт, творчасць нас натхнялі і ўражвалі. Мы бачылі іх напружаную працу, хваляванне, вынікі, шчасце перамогі і адчувалі радасць і гонар за гэтых людзей, за сваю прафесію.

Конкурс цудоўна арганізаваны, праходзіць у маляўнічых, непаўторных па прыгажосці мясцінах Крыма. Звышпаважлівае стаўленне да працы настаўніка, унікальныя прафесійныя і чалавечыя ўзаеміны, сур'ёзныя прэміі і прызы, вытанчанасць і прыгажосць усіх цырымоній конкурсу, незвычайная гасціннасць артэкаўцаў — усё гэта робіць Міжнародны конкурс у Артэку неверагодна прыцягальным і папулярным.

Святлана РАДЗЬКОВА.

Лета-2001

Хто на што здатны

Адным з асноўных накірункаў дзейнасці пазашкольных устаноў з'яўляецца арганізацыя змястоўнага вольнага часу дзяцей і падлеткаў. Асабліва актуальна гэта ўлетку.

Але давайце паглядзім на адпачынак вачыма саміх дзяцей, якія наведваюць полацкі раённы Дом творчасці.

Ніна Шалкоўская, Дыяна Казлова — сяброўкі, закончылі пяты клас Ветрынскай сярэдняй школы:

— Два гады мы займаліся ў гуртку керамікі Дома дзіцячай творчасці (кіраўнік І.В.Гарбар). Вы пытаеце, што мы летам тут робім? Вучымся маляваць, ляпіць, канструяваць. Вы самі скажаце, што мы — малайцы. А каб вы пабачылі нашы лепшыя работы, вы б яшчэ не тое сказалі. Работы Тані Багдановіч "Сяброўкі-беларусачкі", Андрэя Вашчанкі "Дружная сям'я", калектыўная праца "Наша вёсачка — наша маленькая Радзіма" прадстаўлены на абласной выставе дэкаратыўна-прыкладной творчасці, а наш гурток керамікі атрымаў дыплом Міністэрства адукацыі. Нам тут цікава, бо гэта наш гурток, і наогул у Доме творчасці мы сябе добра адчуваем.

Вераніка Агурцова, Света Спірковіч — перайшлі ў пяты клас, займаюцца ў гуртку мяккай цацкі (другі год навучання) пад кіраўніцтвам Г.П.Віскуп:

— На працягу навучальнага года два разы на тыдзень мы прыходзілі ў Дом творчасці к 14.30. Нехта мог спазніцца, але толькі не мы, бо мы ў савеце гуртка. І думалі, вось закончыцца навучальны год — будзем адпачываць. Але прыйшлі канікулы, і мы зноў у Доме творчасці, бо прывыклі і ідзём туды, як да сябе дамоў. Вось цяпер увесь матэрыял расклалі акуратна па сваіх скрынках. Гэта зусім няпроста — падтрымліваць парадак у кабінеце, — але мы стараемся.

Нам бы хацелася расказаць пра адну з добрых традыцый нашага гуртка. На працягу некалькіх гадоў мы рыхтуем падарункі дашкольнікам з Ветрынскай школы-інтэрната. Вось і цяпер, у Дзень Дома творчасці, у школе-інтэрнаце наша Галіна Паўлаўна разам з Тамарай Бышчавай кожнаму дашкольніку падарылі мяккую цацку. Калі мы ведаем, што нашаму падарунку рады, гэта ўсё роўна, як бы мы самі атрымалі яго.

Лена Пужэвіч — вучаніца дзевятага класа з віцебскай школы:

— На працягу навучальнага года я займалася ў гуртку выяўленчага мастацтва Дома піянераў і школьнікаў Кастрычніцкага раёна Віцебска. Цяпер я гасцюю ў бабулі ў г.п.Ветрына. Лічу, што канікулы праводжу з карысцю. З аднаго боку — бабулі весялей і па гаспадарцы ёй дапамагаю, а з другога — займаюся ў вольны час у Доме творчасці ў Ірыны Вітальеўны, бо планую вучыцца ў мастацкай школе. Усе задаволены. Нават мой верны сабака Пушок, які кожны раз суправаджае мяне ў Дом творчасці і цярпліва сядзіць пад мальбертам, назіраючы, як мы малюем.

Таня Валынец — вучаніца сёмага класа Фарынаўскай сярэдняй школы, займаецца ў гуртку мяккай цацкі (кіраўнік Г.П.Віскуп):

— Наш гурток увесь чэрвень рыхтаваўся да свята Незалежнасці. Мы атрымалі заданне арганізаваць выставу дзіцячых работ. І каб вы толькі бачылі, як радаваліся дзеці нашай выставе. Яны падыходзілі да цацак з усіх бакоў, прысядалі і гладзілі іх, фатаграфаваліся з імі. У дадатак да ўсяго Дом творчасці выручыў больш 40 тысяч рублёў. За гэтыя грошы мы купім матэрыял для работы гурткоў.

Саша Арол — вучань восьмага класа Ветрынскай школы, удзельнік дзіцячага духавога аркестра:

— На працягу навучальнага года ў Доме творчасці працаваў дзіцячы духавы аркестр, у якім займаліся вучні Ветрынскай школы і Дзіма Андзілеўка са школы-інтэрната. Кіруе аркестрам ваенны музыкант А.М.Ардынскі — пагранічнік. Пагранічнікі — нашы шэфы. І вось цяпер у ліпені на базе в/ч 2034 РК БПСМ арганізуе ваенна-спартыўны летнік, і пяць нашых гуртკоўцаў паедуць туды адпачываць. У іх ліку і я. Здорава! Усе мы добра ведаем, што і аркестр, і летнік існуюць дзякуючы нашаму дырэктару Алe Леанідаўне Мураўёвай. І яна, і нашы бацькі хочуць, каб мы раслі адказнымі, добрымі, выхаванымі. Не заўсёды так атрымліваецца, але мы імкнёмся быць такімі.

Лена Смаргун — вучаніца дзевятага класа Ветрынскай школы (гурток арганізатараў вольнага часу "Вясёлка"):

— Хто два, а хто і больш гадоў займаецца ў гуртку "Вясёлка" (кіраўнік А.Л.Янчанка). Галоўнае тое, што мы планавалі пайсці ў чэрвені ў паход, і пайшлі. Не ў такі паход, калі школьная машына вязе рукзакі і ўсё астатняе, а ў сапраўдны. Мы ведалі, што поспех напрамую залежыць ад падрыхтоўкі, і рыхтаваліся да паходу загадзя: і спіс неабходных для вандроўкі рэчаў склалі, і канкрэтныя даручэнні атрымалі, і самі навучыліся ставіць палатку.

Іра Аўласенка:

— Здаецца, усё спланавалі, але не абышлося і без прыгод: адна мама забылася пакласці палонік, каб разліваць суп. У паходзе мы усе разам былі цэлыя два дні і ноч. І няхай нас ледзь не заелі камары, хтосьці не вельмі хацеў мыць посуд, цяжка было дзяжурыць ля вогнішча, бо ішоў дождж, але душа спявала. І першае пытанне, якое мы задалі нашаму кіраўніку пасля вяртання ў Дом творчасці — калі пойдзем зноў?

Насця Караткевіч, Лена Іванова, Віка Лісава (Віка жыве ў школе-інтэрнаце):

— Самае лепшае свята — паход: цікава, карысна і як на далоні бачна, хто да чаго здатны. Здорава!

...Справядліва заўважана, што няма праблемы вольнага часу, а ёсць праблема выхавання гарманічна развітай асобы. Усё, альбо амаль усё залежыць ад таго, хто працуе з дзецьмі.

Дырэктар Дома творчасці А.Мураўёва заўсёды паўтарае, што іх установе шанцуе на добрых людзей. А я лічу, што дзецям шанцуе, бо ў іх ёсць такі Дом творчасці.

Вера КАТУШОНАК.
Полацкі раён.

Алімпіяды

Мы былі першымі!

Як вядома, 2001 год у Еўропе абвешчаны годам моў. 25 чэрвеня ў Маскве ў актавай зале Дзяржаўнага інстытута рускай мовы імя Пушкіна сабраліся юнакі і дзяўчаты, якія гавораць на трыццаці сямі мовах. Усе яны з'ехаліся ў расійскую сталіцу з 41 краіны, у тым ліку з Егіпта, Індыі, Малі, Перу і нават з ПАР, каб прыняць удзел у Х міжнароднай алімпіядзе школьнікаў па рускай мове.

Міжнародная асацыяцыя выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры (МАВРМЛ) праводзіць гэтыя алімпіяды з 1972 года. Самаму малодшаму з тых, хто прымаў удзел у самай першай алімпіядзе, цяпер 40 гадоў. Дарэчы, "ветэраны" алімпіяд таксама прыйшлі павітаць новае пакаленне "алімпійцаў", такіх розных, такіх непадобных адзін да другога. Але ўсіх іх аб'ядноўвала любоў да рускай мовы, імкненне да ўзаемін, дружбы і супрацоўніцтва.

З часу першай алімпіяды кола краін-удзельніц прыкметна пашырылася. І сёлета на яе ўпершыню былі запрошаны трое старшакласнікаў з Беларусі — пераможцаў рэспубліканскай алімпіяды — Каця Хальпукова, Павел Ламака і я, аўтар гэтых радкоў. Наша каманда была вельмі маленькай (у параўнанні, напрыклад, з нямецкай, якую склала 20 удзельнікаў), але галоўнае, што пачатак пакладзены!

На ўрачыстым адкрыцці Алімпіяды нас віталі Прэзідэнт МАВРМЛ В.Г.Кастамараў, намеснік міністра замежных моў Расійскай федэрацыі В.Д.Срэдзін і многія іншыя. Людміла Аляксандраўна Пуціна — першая лэдзі краіны — прыехала асабіста павіншаваць удзельнікаў Алімпіяды. Поспехаў усім жадалі і маскоўскія школьнікі, і кіраўнікі дэлегацый, і самі ўдзельнікі. Запомніліся словы В.Г.Кастамарава: "Вы ўсе — будучыня рускай мовы ў вашых краінах". І сапраўды, за гэтымі таленавітымі падлеткамі — будучыня, прычым не толькі рускай мовы, але і іх родных культур.

А пакуль удзельнікаў чакала сур'ёзнае выпрабаванне ў ведах: тры нялёгкія экзамены. Першы — па краіназнаўстве, дзе яны павінны былі прадэманстраваць не толькі ўменне свабодна гаварыць па-руску, але і веданне культуры і гісторыі Расіі.

Другі конкурс "Вусная мова, чытанне". Тут удзельнікам прапанавалі тры заданні: дыялог са спецыяльна падрыхтаванымі маскоўскімі школьнікамі на зададзеную тэму, чытанне на памяць, пераказ і аналіз прапанавага тэксту. Прычым ацэньваліся не толькі слоўнікавы запас, але і веданне моўнага этыкету, свабода ва ўзаемінах, нязмушанасць, артыстызм.

Трэці конкурс — пісьмовая мова — праводзіўся па жаданні ўдзельніка. Тыя, хто спадзяваўся атрымаць некалькі дадатковых балаў, маглі пісаць (на выбар!) сачыненне, пераказ ці адказ на пісьмо.

У адпаведнасці з узростам і ўзроўнем валодання мовай усе ўдзельнікі (а іх было каля трохсот) былі падзелены на восем груп.

Больш за ўсё ў арганізацыі Алімпіяды мяне ўразілі яе альтэрнатыўнасць і дэмакрытычнасць, пастаянная магчымасць выбару. Форма правядзення любога з конкурсаў залежала ад жадання самога ўдзельніка.

Дарэчы, такімі ж дэмакратычнымі і альтэрнатыўнымі былі і харчаванне ў сталоўцы інстытута, і культурная праграма, якая падалася вельмі насычанай і цікавай: выставы, кінафільмы, дыскатэкі, экскурсіі...

Мы праехалі на аўтобусе па Маскве, пабывалі на Вараб'ёвых гарах і на мосце Багратыёна, пабачылі Стэлу на Паклоннай гары і Трыумфальную арку, Крамлёўскія вежы і помнік Пятру І. Шкада толькі, што ў храм Хрыста Збавіцеля нас не прапусціў малады чалавек унушальнага выгляду са службы аховы храма. Затое мы былі на Саборнай плошчы Крамля, наведалі старадаўнія саборы. І, вядома ж, сапраўдным святам для ўсіх быў Вялікі маскоўскі цырк.

Нарэшце, надышоў самы доўгачаканы і ўрачысты момант — падвядзенне вынікаў. На маю думку, арганізатары Алімпіяды прынялі мудрае рашэнне: пераможцамі аказаліся ўсе. Тыя, каму не дасталіся залатыя і срэбныя медалі, сталі бронзавымі прызёрамі. А шасцёра ўдзельнікаў, якія асабліва вызначыліся, атрымалі стыпендыі Міністэрства адукацыі для паступлення ў любую ВНУ Расіі на любую спецыяльнасць. Гэта права дзейнічае на працягу трох гадоў да наступнай алімпіяды.

А потым — урачыстае закрыццё Алімпіяды, і зноў — словы ўдзячнасці, віншаванні. Дарэчы, журы заснавала спецыяльныя прызы для тых, хто вызначыўся ў асобных конкурсах. Спецыяльны прыз атрымала і самая малодшая ўдзельніца — дванаццацігадовая Джамана з Егіпта. Не забыліся павіншаваць і тых, хто ў гэтыя дні адзначаў свой дзень нараджэння.

А ўвечары ўдзельнікі змаглі прадставіць сваю краіну на фінальным канцэрце, дзе мы ўсе спявалі, танцавалі і жадалі адзін аднаму шчасця. Дарэчы, усім запомнілася кранальнае выкананне "Купалінкі" акапэла і полька беларускай каманды!

На жаль, усё добрае вельмі хутка заканчваецца. Вось і нашы "неверагодныя прыгоды беларусаў у Расіі" падышлі да завяршэння. Канешне, хацелася дадому, але было вельмі сумна развітвацца з Масквой і новымі сябрамі. Спадзяюся, гэтая дружба будзе доўгай і моцнай. Памятаеце, як пяюць у старой песні: "Друга я никогда не забуду, если с ним подружился в Москве!"

Каманда Беларусі вярталася дадому не з пустымі рукамі: мы везлі на радзіму два залатыя і адзін срэбны медалі Алімпіяды. Так што "першы блін" не выйшаў камяком!

Нехта з выступоўцаў сказаў: "Алімпіяда — гэта свята!" Ну, а нам застаецца па-добраму пазайздросціць тым, у каго гэтае свята яшчэ толькі наперадзе, і ад душы пажадаць ім поспехаў!

Таццяна СВЕТАШОВА,
выпускніца гімназіі № 1 Мінска, удзельніца Х Міжнароднай алімпіяды школьнікаў па рускай мове ў Маскве.

Праблема нашага дня

Шчаслівыя ў гульні не гуляюць

Разам з камп'ютэрамі з'явіліся і камп'ютэрныя гульні, якія адразу ж знайшлі мноства прыхільнікаў. З удасканаленнем камп'ютэраў удасканальваліся і гульні, прыцягваючы ўсё большае кола людзей. На сёння камп'ютэрная тэхніка дасягнула такога ўзроўню развіцця, што дазваляе праграмістам распрацоўваць вельмі рэалістычныя гульні з добрым графічным і гукавым афармленнем.

З КОЖНЫМ скачком у галіне камп'ютэрных тэхналогій расце і колькасць людзей, якіх у народзе называюць "камп'ютэрнымі фанатамі", ці "геймерамі" (ад англійскага "game" — гульня). Сярод іх пераважна дзеці, падлеткі і маладыя людзі ва ўзросце да 24 — 26 гадоў. Таму далей гаворка будзе ісці менавіта пра гэтую катэгорыю "геймераў".

Асноўным заняткам такіх людзей з'яўляецца гульня на камп'ютэры, кола сацыяльных кантактаў у іх вельмі звужанае, уся іншая дзейнасць накіравана толькі на выжыванне і задавальненне фізіялагічных патрэб.

Відавочна, у поўнай меры гэтая характарыстыка падыходзіць толькі для тых, хто на самай справе фанатычна захапляецца камп'ютэрнымі гульнямі, калі захопленасць набліжаецца да паталогіі. Але, так ці інакш, бясспрэчны той факт, што феномен псіхалагічнай залежнасці ад камп'ютэрных гульняў — досыць рэальны. Улічваючы тое, што кола такіх людзей павялічваецца з кожным днём, гэтая з'ява патрабуе вывучэння з боку псіхалагічнай навукі.

Узаемны з геймерамі паказвае, што шмат каму захапленне камп'ютэрам не ідзе на карысць, а некаторым — неабходна сур'ёзная дапамога. Большасць з такіх мае шэраг псіхалагічных праблем: няўдалы вучоба, асабістае жыццё, незадаволенасць сабою, і ў выніку — страта сэнсу жыцця і нармальных чалавечых каштоўнасцей. Адзінай вартасцю для іх цяпер робіцца камп'ютэр і ўсё, што з ім звязана.

Паколькі камп'ютэрныя гульні ў большай меры даваляюць "ўваход" у віртуальнасць і ўхіліцца (мінімум на час гульні) ад рэчаіснасці, яны аказваюць істотны ўплыў на асобу: вырашаючы праблемы ў віртуальным свеце, чалавек набывае праблемы ў жыцці рэальным.

Сёння акрэсліліся тэндэнцыі разгляду псіхалагічных аспектаў камп'ютэрнай залежнасці па аналогіі з наркатычнай, алкагольнай ці іншай якой "традыцыйнай" залежнасцю. Правядзенне такіх паралеляў даволі абгрунтавана, бо ў выпадку з падвяржэннем магчыма скарыстаць увесь вялікі аб'ём ведаў, ужо назапашаных у галіне. Аднак трэба ўсё ж мець на ўвазе, што далёка не ўсё ў такім пастаўленні "стыкуецца".

Мяркуецца, што дынаміка развіцця камп'ютэрнай падпарадкаванасці мае наступны выгляд. На пачатку ідзе этап адаптацыі, чалавек "ўваходзіць у смак", потым наступае свайго роду перыяд росту залежнасці. У выніку велічыня падпарадкавання дасягае пэўнай кропкі максімуму, становішча якой залежыць ад індывідуальных якасцей асобы і фактараў асяроддзя.

Далей сіла залежнасці на нейкі час застаецца ўстойлівай. А потым ідзе на спад і зноў фіксуецца на пэўным узроўні, застаючыся нязменнай на працягу доўгага часу, не зважаючы на ўплыў розных фактараў. Гэта можа быць працэс сталення чалавека як асобы, павышэнне адукацыйнага ўзроўню і ўзбагачэнне жыццёвага вопыту. Разам са сталасцю адбываецца ўсведамленне, пераход у іншыя ўзроўні. У гэтым выпадку камп'ютэр дапамагае супрацьпаставіць віртуальны свет, дзе "ўсё дазволена", рэальнаму, у якім жывуць іншыя людзі, дзе ёсць нормы, законы і мараль, у якім прыйдзецца вучыцца і працаваць. Аднак цікавым з'яўляецца той факт, што нават пасля ўсведамлення практычнай бескарыснасці гульні, чалавек не можа цалкам адмовіцца ад яе, а гэта гаворыць пра даволі высокую ўстойлівасць псіхалагічнай залежнасці. Хаця яе "глыбіня" і моц уплыву пасля прахаджэння "крызісу" ўжо і не такія істотныя.

Камп'ютэрныя гульні маюць невялікую гісторыю, аднак выпадкі поўнага згасання залежнасці — адзінкавыя. Трэба падкрэсліць і такі факт, як магчымае кароткачасовае павелічэнне залежнасці ў выніку з'яўлення новых цікавых гульняў. Пасля таго, калі гульня "асвойваецца" чалавекам, сіла залежнасці вяртаецца на зыходны ўзровень.

Механізм фарміравання камп'ютэрнай падпарадкаванасці заснаваны на часткова неўсведомленых імкненнях, патрабаваннях: адыход ад рэальнасці і прыняцце ролі. Гэтыя механізмы працуюць незалежна ад свядомасці чалавека і характару матывацыі гульнявой дзейнасці, уключаючыся амаль адразу ж.

Абодва механізмы (адыход ад рэальнасці і прыняцце ролі) заснаваны на працэсе кампенсацыі незадаволеных жыццёвых перажыванняў. Такім чынам, яны наўрад ці спрацоўваць, калі чалавек задаволены сваім жыццём, не мае псіхалагічных праблем і лічыць сваё жыццё цікавым і поўным. Аднак такіх людзей, на жаль, вельмі мала.

Сяргей ДУДАЛЬ,
асістэнт кафедры псіхалогіі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф.Скарыны.

Сацыяльнае партнёрства

Разам — не цяжка

Адзін з накірункаў удасканалення арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу — узаемадзеянне педагагічных работнікаў, навучэнцаў, бацькоў і сацыяльных партнёраў.

Сацыяльнае партнёрства ў прафтэхадукацыі мае недастаткова заканадаўчую падтрымку на рэспубліканскім і рэгіянальным узроўнях, у здзяйсненні неабходных арганізацыйных мер. Калектыў ПТВ № 58 Магілёва шукае шляхі ўзаемадзеяння з прадпрыемствамі Магілёва і вобласці, магілёўскім абласным і рэгіянальным цэнтрамі занятасці насельніцтва.

Сумесна з сацыяльнымі партнёрамі вырашаюцца адукацыйныя задачы і вядзецца падрыхтоўка рабочых па наступных прафесіях: каменшчык; мантажнік па мантажы стальных і жалезабетонных канструкцый; электразваршчык ручной зваркі; сталяр; станочнік; электрагазазваршчык; майстар апрацоўчых работ; машыніст крана аўтамабільнага; машыніст дарожных будаўнічых машын; трактарыст.

У гэтым годзе будзе першы выпуск па інтэграванай прафесіі "Машыніст дарожных будаўнічых машын; трактарыст". У цяперашні час ва ўмовах рынкавай эканомікі прадпрыемствам Магілёва і вобласці патрабуюцца рабочыя механізатарскіх прафесій шырокага профілю, якія могуць працаваць на бульдозерах, экскаватарах, а таксама кіраваць трактарамі пры транспарціроўцы розных грузаў, машын, механізмаў рознай вагі і памераў. Падрыхтоўку такіх спецыялістаў вучылішча вядзе па просьбе УМ-81, УМ-120, УМ-106 і інш.

Дазвол на падрыхтоўку машыністаў дарожна-будаўнічых машын, трактарыстаў ўстанова атрымала ў Міністэрстве адукацыі, вучэбна-плануючая дакументацыя ўзгоднена з Галоўтэхнаглядам Рэспублікі Беларусь.

Узаемадзеянне з прадпрыемствамі і будаўнічымі арганізацыямі здзяйсняецца шляхам асабістых кантактаў адміністрацыі вучылішча з кіраўнікамі прадпрыемстваў і арганізацый, а таксама асабістых кантактаў майстроў вытворчага навучання са спецыялістамі прадпрыемстваў. Работа па ўзаемадзеянню з прадпрыемствамі вызначана дагаворамі. Гэта дазваляе распрацоўваць структуру прыёма ў разрэзе прафесій згодна з заявамі прадпрыемстваў на 2001 год. Планам прадугледжана прыняць на вучобу ў 2001 годзе 210 чалавек. Ужо паступіла шмат заяваў ад прадпрыемстваў розных форм уласнасці. Напрыклад, ПМК-270 Аблсельбуда, будаўнічае ўнітарнае прадпрыемства ПМК-268, ПМК-284 Аблсельбуда, УМ-106 Аблсельбуда.

Па дагаворам з прадпрыемствамі навучаецца ў вучылішчы 118 вучняў па прафесіі машыніста аўтамабільных кранаў. Згодна з дагаворамі прадпрыемствы гарантуюць на час вучобы вучням прадастаўленне рабочых месц для праходжання вытворчага навучання і практыкі, а пасля заканчэння вучылішча — працаўладкаванне ў адпаведнасці з атрыманай спецыяльнасцю. Прадпрыемствы, як нашыя сацыяльныя партнёры, прымаюць вучняў на аплачваемыя рабочыя месцы. Гэта дысцыплінуе вучняў. Як правіла, яны не дапускаюць прагулаў, імкнуцца якасна выконваць вытворчыя заданні, зацікаўлены ў павышэнні прадукцыйнасці працы, што садзейнічае падрыхтоўцы высокакваліфікаваных рабочых, канкурэнтаздольных на рынку працы.

У першым паўгоддзі мінулага навучальнага года праходзілі вытворчае навучанне на аб'ектах 169 вучняў трэцяга курса.

Вучні груп агульнабудаўнічых прафесій праходзяць вытворчае навучанне на аплачваемых рабочых месцах, гэта дазваляе вучылішчу мець прыбытак ад вытворчай дзейнасці. Дынаміка прыбытку ад вытворчай практыкі ўзрастае з году ў год і сума 2000 года складае 20447924 рублі.

За кошт сродкаў, заробленых вучнямі, умацоўваецца вучэбна-матэрыяльная база, набываюцца матэрыялы, інструменты, наглядныя дапаможнікі, а гэта садзейнічае лепшай падрыхтоўцы рабочых. Патрэба ў рабочых кадрах, якіх рыхтуе ПТВ, перавышае нашы магчымасці.

Напрыклад, у мінулым годзе паступіла заяў на працаўладкаванне каменшчыкаў, мантажнікаў па мантажу стальных і жалезабетонных канструкцый, электразваршчыкаў ручной зваркі і сталяроў, станочнікаў дрэваапрацоўчых станкоў у два разы больш, чым выпускнікоў гэтых прафесій.

Усе выпускнікі вучылішча маюць дзве ці тры прафесіі. Гэта таксама садзейнічае канкурэнтаздольнасці на рынку працы.

Вядомыя цяжкасці з фінансаваннем прымушаюць ісці кіраўніцтва па ўзаемавыгадным шляху, шукаць новыя крыніцы атрымання пазабюджэтных сродкаў, выкарыстоўваючы дзелавыя сувязі з прадпрыемствамі і арганізацыямі.

УМ-106 неаднаразова аказвала практычную бязвыплатную дапамогу, прадастаўляючы аўтамабілі для перавозкі грузаў, аўтавышку для выкарыстання пры афарбоўцы звонку вокнаў у вучэбна-вытворчых майстэрнях і грамадска-бытавым корпусе, бензавоз, праводзіла рамонт і тэхнічнае абслугоўванне крана аўтамабільнага.

ПМК-20 аказала дапамогу вучылішчу ў арганізацыі абласнога конкурса муляраў сярод навучэнцаў будаўнічых прафтэхвучылішчаў. Добрае дзелавое супрацоўніцтва наладжана з аўтабазай, чыгункай і іншымі арганізацыямі.

Да цяперашняга часу прадпрыемствам нашага вучылішча з'яўляецца "Лаўсанбуд". Практычнай дапамогі па ўкараненні вучэбна-матэрыяльнай базы вучылішча не атрымоўвае, хаця сувязі зберагаюцца. Майстры вытворчага навучання праходзяць там стажыроўку, асноўную колькасць вучняў уладкоўваем туды на працу. Спецыялісты "Лаўсанбуда" прымаюць удзел у рабоце выпускной кваліфікацыйнай камісіі.

Трэба спадзявацца, што замацаванне базавых прадпрыемстваў за прафесійна-тэхнічнымі вучылішчамі і канкрэтна за ПТВ-58 будаўнічых арганізацый ТАА "Лаўсанбуд", УМ-106 і ПМК-270 будзе садзейнічаць больш цеснаму супрацоўніцтву з асноўнымі партнёрамі па ўмацаванні вучэбна-матэрыяльнай базы і ў справе падрыхтоўкі высокакваліфікаваных рабочых, канкурэнтаздольных на рынку працы.

Вучылішча супрацоўнічае з магілёўскім абласным і рэгіянальным цэнтрамі занятасці насельніцтва па пытаннях падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі беспрацоўных па прафесіях: сталяр, станочнік дрэваапрацоўчых станкоў, майстар апрацовачных работ.

У гэтым годзе па заяўках цэнтра занятасці падрыхтаваны 21 чалавек па прафесіі сталяр, станочнік дрэваапрацоўчых станкоў. У цяперашні час навучаецца ў вучылішчы па заяўках цэнтра занятасці 19 чалавек. На другое паўгоддзе 2001 года запланавана падрыхтоўка яшчэ дзвюх груп па прафесіі сталяр; станочнік дрэваапрацоўчых станкоў і па прафесіі майстар апрацоўчых работ. Актыўна працуем з рэгіянальным цэнтрам занятасці насельніцтва па пытаннях другараднай занятасці вучняў.

Удасканальваюцца шэфскія сувязі вучылішча з калгасам "Камінтэрн" Магілёўскага лясгаса, які аказвае вучылішчу канкрэтную практычную дапамогу.

Зараз ідзе работа па стварэнні аб'яднання бесперапыннай адукацыі: магілёўскае ПТВ-58 будаўнікоў — Магілёўскі палітэхнікум для таго, каб маглі прадоўжыць навучанне выпускнікі груп механізатарскіх прафесій.

М.БАРАУЛЯ,
намеснік дырэктара ПТВ-58 Магілёва.

Служба дапамогі

Цудоўная тройца

Асобасна арыентаваны падыход да навучання і выхавання навучэнцаў патрабуе рашэння асноўнай задачы — забеспячэння ўмоў для паспяховага навучання і развіцця асобы, яе сацыялізацыі і прафесійнага станаўлення. Для рашэння гэтай задачы ў адпаведнасці з міжнароднымі актамі ў галіне абароны правоў дзіцяці і законамі Рэспублікі Беларусь, канцэпцыяй рэформы адукацыі і выхавання вучняў у рамках асобасна арыентаванага падыходу ў нашай вучэбнай установе створана медыка-сацыяльна-псіхалагічная служба, якая аб'ядноўвае намаганні педагога-псіхолага, сацыяльнага педагога і медыцынскага работніка.

Былі вызначаны асноўныя задачы дзейнасці службы. Гэта арганізацыя індывідуальна арыентаванай сацыяльна-педагагічнай, псіхолага-педагагічнай, сацыяльна-псіхалагічнай, сацыяльна-прававой, псіхіятрычнай і псіхатэрапеўтычнай дапамогі падлеткам, юнакам і дзяўчатам, якія маюць праблемы ў навучанні, развіцці і сацыяльнай адаптацыі. Забяспечаны неабходныя ўмовы для развіцця асобы навучэнца, умацавання фізічнага і псіхічнага здароўя, прафесійнага самавыяўлення, сацыяльнай адаптацыі навучэнцаў. Прадугледжваецца аказанне кансультатыўнай дапамогі бацькам навучэнцаў, інжынерна-педагагічным работнікам і вучылішчу. Праводзяцца эксперыменты па пытаннях сацыяльна-педагагічнай, сацыяльна-псіхалагічнай, псіхолага-педагагічнай дапамогі з улікам патрэбнасцяў практыкі, неабходныя сацыяльна-псіхалагічныя даследаванні.

Асноўнымі накірункамі дзейнасці медыка-сацыяльна-псіхалагічнай службы з'яўляюцца медыка-псіхолага-педагагічная, сацыяльна-псіхалагічная дыягностыка асаблівасцяў вывучэння матывацыі выбару прафесіі з мэтай далейшай прафарыентацыі навучэнцаў ПТВ, накіраванай на ажыццяўленне магчымасці далейшага навучання па выбранай прафесіі ў каледжах, тэхнікумах і інстытутах у рамках сістэмы бесперапыннай адукацыі, прагназіраванне і канструяванне індывідуальнага развіцця навучэнцаў ПТВ, развіваючая і псіхакарэкцыйная работа з навучэнцамі, якія маюць праблемы ў вучобе, паводзінах і асобасным развіцці, прафілактыка асацыяльных паводзін, арганізацыя лячэння тых, што трапілі ў наркатычную і таксічную залежнасць, арганізацыя лячэння навучэнцаў, якія маюць псіхапаталогіі, аказанне падтрымкі тым, каму патрэбны апека і папячыцельства, ацэнка структуры ўзаемаадносін у калектыве педагогаў і навучэнцаў, распрацоўка рэкамендацый па фарміраванні спрыяльнага псіхалагічнага клімату ў калектыве, карэкцыя паводзін педагога і навучэнца ў экстрэмальных сітуацыях, арганізацыя псіхалагічнай асветы сярод інжынерна-педагагічных работнікаў, сярод навучэнцаў і бацькоў, правядзенне заняткаў па псіхалогіі і сацыяльна-прававой рэабілітацыі сярод навучэнцаў і шэраг іншых.

Для назірання дынамікі сацыяльна-псіхалагічнай адаптацыі навучэнца ПТВ у вучылішчы праводзіцца тэсціраванне на навучанне прафесіі "машыніст кранаў аўтамабільных", а таксама дзейнічае праграма дыягнастычнага мінімуму сярод вучняў трох курсаў. У рамках гэтай праграмы на першым курсе вывучаюцца школьная грамадская актыўнасць навучэнцаў, матывацыя выбару прафесіі, цікаўнасць і схільнасці, пераважны тып тэмпераменту і акцэнтуацыі характару. Вось так выглядае аналіз вынікаў першага этапу дыягнастычнага мінімуму ў групах першага курса. Акрамя гэтага, праводзіцца вывучэнне ўзроўню навучанасці і навучаемасці падлеткаў, што дазваляе прагназаваць іх далейшае навучанне ў вучылішчы па агульнаадукацыйнай падрыхтоўцы, а тэст прафесійнай дасведчанасці — паспяховасць авалодання выбранай прафесіяй. На другім курсе вывучаецца статус навучэнца ў групе, шкала яго жыццёвых каштоўнасцей. Паколькі работа спецыялістаў службы мяркуе праяўленне рэфлексіі, прадугледжваецца псіхолага-педагагічны аналіз, прагназіраванне і карэкцыя вучэбна-выхаваўчага працэсу праз удзел у яго планаванні.

Паколькі існуе праблема, што кожны спецыяліст замыкаецца ў сабе, а станоўчага выніку ў аптымальныя тэрміны можна дабіцца, толькі аб'яднаўшы намаганні, актыўна практыкуецца правядзенне псіхолага-педагагічных кансіліумаў. Кансіліум з'яўляецца адным з этапаў у рэалізацыі асобасна арыентаванага падыходу да вучня. Членамі кансіліума з'яўляюцца ўсе зацікаўленыя бакі: майстар вытворчага навучання, класны кіраўнік, спецыялісты службы, прадстаўнікі адміністрацыі, бацькі, другія спецыялісты, з якімі супрацоўнічае вучылішча (інспектары інспекцый па справах непаўналетніх, спецыялісты органаў апекі і папячыцельства, медыцынскія работнікі і інш.). У ходзе кансіліума ідзе актыўнае абмеркаванне вынікаў дыягнастычнага мінімуму, назіранняў, дыягнастычных размоў сацыяльнага педагога, майстра і класнага кіраўніка, інфармацыі медыцынскага работніка, вывучэнне асабістых спраў навучэнцаў, іх сацыяльнага акружэння і абставін у сям'і, а таксама іншых звестак. Асноўная мэта абмеркавання — вызначыць навучэнцаў, якія маюць праблемы, дыягнасціраваць прычыны праблем і знайсці адпаведныя метады карэкцыі.

Практыка паказвае, што асноўнымі формамі рызыкі з'яўляюцца: выпадковы выбар прафесіі, медыка-біялагічныя праблемы, акцэнтуацыя характару, праблемная сям'я, сіроцтва, педагагічная запушчанасць, схільнасць да алкагалізацыі і проціпраўных паводзін.

Акрамя гэтага, выяўляюцца групы навучэнцаў з высокім узроўнем навучаемасці і матывацыі навучання па выбранай прафесіі з мэтай арыентацыі іх на працягу адукацыі ў рамках бесперапыннай адукацыі. На навучэнцаў, якія маюць праблемы ў навучанні і паводзінах, складаецца карта псіхолага-педагагічнага вывучэння асобаснага развіцця падлетка, якая вядзецца на працягу ўсяго перыяду навучання кіраўнікамі груп. У яе заносяцца вынікі дыягнастычных даследаванняў, назіранняў, вывучэнне вучэбнай, вытворчай дзейнасці, узаемаадносін з іншымі вучнямі, бацькамі, педагогамі, медыка-псіхолага-педагагічныя рэкамендацыі па арганізацыі работы з вучнямі, звесткі аб лячэнні.

Акрамя таго (у залежнасці ад зацікаўленых асоб), можа быць складзены комплексны план індывідуальнай работы з навучэнцамі, якія маюць праблемы ў навучанні і выхаванні, а педагогі ясна вызначаюць не толькі пастаўленыя мэты і задачы ва ўзаемадзеянні з навучэнцамі, але і прадугледжваюць канкрэтныя формы і метады ўзаемадзеяння кожнага ўдзельніка наладжанай дапамогі.

На першым курсе былі выдзелены такія групы рызыкі — з высокім узроўнем схільнасці да фізічнай агрэсіі, з нізкай самаацэнкай, з акцэнтуацыямі характару навучэнцаў, псіхалагічныя схільнасці да алкагалізму, прыкметамі верагоднасці псіхапатыі, гіпертыўнай акцэнтуацыяй характару.

Такім чынам, тры чвэрці вучняў-першагодкаў нашай эксперыментальнай групы трэба аднесці да групы рызыкі.

Былі вызначаны накірункі сумеснай работы майстра вытворчага навучання, класнага кіраўніка, бацькоў, псіхолага, сацыяльнага педагога, медыцынскага работніка.

На даны момант трэба адзначыць, што сумесная дзейнасць усіх зацікаўленых бакоў прыносіць свае вынікі. Асноўнымі прынцыпамі, якімі кіруюцца ў сваёй дзейнасці спецыялісты службы, з'яўляюцца: прынцып гуманна-асобаснага падыходу мяркуе павагу правоў і свабод асобы ўсіх удзельнікаў вучэбна-выхаваўчага працэсу; прынцып станоўчага ўспрыняцця асобы мяркуе апору на станоўчыя якасці асобы; прынцып аптымістычнай гіпотэзы засноўваецца на аптымізме і веры ў магчымасці і здольнасці асобы; прынцып узаемадзеяння звязаны з хуткім і аператыўным узаемадзеяннем з удзельнікамі вучэбна-выхаваўчага працэсу пры вырашэнні псіхалагічных праблем і інш.

Прапануемая мадэль — гэта толькі адзін са шматлікіх варыянтаў узаемадзеяння спецыялістаў у рамках здзяйснення асобасна арыентаванага падыходу да падлетка ў працэсе навучання і выхавання. Спецыялісты службы імкнуцца максімальна выкарыстаць свае прафесійныя веды і ўменні для паспяховай сацыялізацыі вучняў. Аднак мяжа іх магчымасцяў абмежавана як сацыяльна-эканамічнымі ўмовамі, так і запатрабаванасцю іх дзейнасці, правільным разуменнем іх прафесійных магчымасцей. Нават самы адукаваны псіхолаг сумесна з цудоўна падрыхтаваным сацыяльным педагогам не здыме праблему падлеткавай злачыннасці, бо гэта праблема ўсяго грамадства.

Прапануемая мадэль — гэта толькі адзін са шматлікіх варыянтаў узаемадзеяння спецыялістаў у рамках здзяйснення асобасна арыентаванага падыходу да падлетка ў працэсе навучання і выхавання.

Т.НАФТАНАВА,
сацыяльны педагог ПТВ-58 Магілёва.

Павевы часу

Манастыр вяртаецца ў... школу

З апошнім экзаменам спыніла існаванне Лядзенская базавая школа, што ў Смалявіцкім раёне. Юрыдычна гэта замацавана і адпаведным рашэннем райвыканкама ад 24 мая 2001 года.

Прычынай такога непапулярнага кроку стала не толькі змяншэнне кантынгента вучняў да 35 чалавек, а і тая акалічнасць, што навучальная ўстанова павінна была вярнуць уладанні, у якіх знаходзілася цэлае стагоддзе, іх сапраўднаму гаспадару — Лядонскаму мужчынскаму манастыру, заснаванаму пры Свята-Благавешчанскай царкве яшчэ ў XVIII стагоддзі.

А каб зразумець тое, што адбылося з Лядзенскай школай, трэба зазірнуць за заслону гісторыі. Як сведчыць даведка Дзяржаўнага архіва Мінскай вобласці, у дакументальных матэрыялах архіўных фондаў Чэрвеньскага і Смалявіцкага раённых аддзелаў народнай адукацыі ёсць гадавая справаздача Лядзенскай пачатковай школы Смілавіцкай вобласці Чэрвеньскага павета за 1923-24 навучальныя гады і пашпарт Лядзенскай сярэдняй школы Драчкаўскага сельсавета Смалявіцкага раёна за 1940-41 навучальны год.

Дык вось, згодна з дакументамі справаздачы, Лядзенская школа была адкрыта ў 1910 годзе Лядонскім манастыром і мела назву "Лядзенская царкоўна-прыходская школа". У 1923-24 гг. яна была пачатковай. У школе займаліся дзеці з населеных пунктаў Малыя Ляды, Ляды, Грыва, Слабада — усяго 86 дзяцей ва ўзросце ад 8 да 11 гадоў. Школа размешчана ў будынку, узведзеным Лядонскім манастыром на працягу 1811 — 1850 гг. Пасля кастрычніцкай рэвалюцыі ён быў нацыяналізаваны і ў 1922 годзе цалкам перададзены пад юрысдыкцыю школы. А дырэктарам быў прызначаны нехта Я.М.Карпінскі.

Цікава, што ўжо ў тыя гады вялікая ўвага надавалася аздараўленню вучняў праз адпаведную спартыўную работу. Гэтую важную функцыю выконваў спартыўны гурток, у якім займаліся 22 вучні. З імі праведзена 18 гадзін заняткаў (гульні ў мяч, скачкі і інш.), а кіраваў гэтым вучань Міхась Каленік. У другім гуртку вучні займаліся спевамі. З 25-ю гуртκоўцамі праведзена 36 гадзін заняткаў. На чале гуртка таксама быў вучань — Ф.Таболін.

Праводзіліся ў школе і экскурсіі: адна з іх — у Мінск, а другая на... вінакурны завод. Экскурсіі былі часткай жыцця школьнай піянерскай арганізацыі, магчыма, першай у раёне і адной з першых у губерні і на Беларусі. Бо вядома, што афіцыйна рэспубліканская піянерская арганізацыя мае годам нараджэння 1924-ы.

І калі ў 1923 годзе чырвоных гальштукаў налічвалася ў Малых Лядах толькі чатыры, то, як сведчыць пашпарт Лядзенскай сярэдняй школы за 1940 — 1944 навучальныя гады, у іх было ўжо 163 піянеры і 17 членаў ВЛКСМ. Усяго ж школу наведвалі 470 дзяцей не толькі з названых вышэй населеных пунктаў, а і з пасёлка вінзавода, вёскі Драчкава. Ну, а тадышняму фонду школьнай бібліятэкі (пасля грамадзянскай вайны і ва ўмовах голаду і разрухі, у дзве тысячы экзэмпляраў кніг) сёння, на пачатку трэцяга тысячагоддзя, могуць пазайздросціць многія вясковыя школы. Пэўнае ўяўленне аб сацыяльным дабрабыце школы можа даць і гадавы бюджэт, які складаў 47646 руб. у 1940 годзе і 43900 — у 1941-м.

... Восем дзевяцікласнікаў былі апошнімі, што здавалі экзамены ў гэтай незвычайнай школе, калектыў якой многія гады па-добраму суседнічаў з насельнікамі манастыра, дарэчы, не адзінага ў Смалявіцкім раёне (другі размяшчаецца непадалёк, у вёсцы Дамашаны). А што будзе з астатнімі 27 вучнямі і дзевяццю настаўнікамі?

— Двое настаўнікаў ідуць на заслужаны адпачынак, адна пакідае школу ў сувязі з пераменай месца жыхарства, а шасцёра будуць разам з вучнямі пераведзены і працаўладкаваны ў суседнюю Драчкаўскую сярэднюю школу, — распавядае загадчык аддзела адукацыі райвыканкама Васіль Іванавіч Герасімчык. — Скарачэнне ішло тры гады, таму і настаўнікі, і вучні падышлі да гэтай падзеі з мінімальнымі псіхалагічнымі выдаткамі. Да ўсяго мы загадзя падумалі аб тым, каб і першыя, і другія не мелі праблем з прыбыццём да новага месца працы і вучобы. Яшчэ ў лютым аддзел адукацыі набыў (на аснове праграмы "Сельская школа") новы камфортны аўтобус за 13 мільёнаў рублёў для падвозу вучняў.

Упэўнены, што папаўненне гасцінна прымуць 1 верасня ў Драчкаўскай сярэдняй школе. І будзе "навасёлам" там не горш, чым у сваёй колішняй. Бо ў Драчкаве (у гэтым пераканаліся і ўдзельнікі абласных семінараў) добрая матэрыяльная база, творчы педагагічны калектыў. І ў асаблівай пашане — краязнаўчая работа і патрыятычнае выхаванне, цэнтрам якіх служыць даволі багаты на экспанаты (сярод іх ёсць і шэраг унікальных) музей баявой і працоўнай славы.

Рыгор ГАНЖУРАЎ.

Весткі з Хойніцкага раёна

Па мэтавых накіраваннях

Штогод Хойніцкі раённы аддзел адукацыі выдае мэтавыя накіраванні выпускнікам агульнаадукацыйных школ раёна для паступлення ў сярэднія спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы педагагічнага профілю рэспублікі. Такім чынам, у першыя паслячарнобыльскія гады ўдалося вырашыць праблему дэфіцыту кадраў.

Асаблівай папулярнасцю карыстаецца ў выпускнікоў школ Мазырскі педагагічны інстытут. Навучальная ўстанова, лічы, пад бокам. На завочнай і дзённай формах навучання ў гэтай ВНУ зараз займаецца 112 выпускнікоў школ раёна. І сёлета для паступлення ў Мазырскі пядінстытут выдадзена 14 мэтавых накіраванняў.

А ўсяго накіраванні атрымалі 32 выпускнікі. Пяцёра з іх пажадалі паступіць на вучобу ў Гомельскі дзяржаўны універсітэт імя Ф.Скарыны, дзесяць — у Рэчыцкі педагагічны каледж і Лоеўскае педвучылішча, два — у Гомельскі музычны педкаледж, адзін — у Рагачоўскае педвучылішча.

Раней адчуваўся дэфіцыт выкладчыкаў замежнай мовы, цяпер у асноўным патрабуюцца настаўнікі матэматыкі, хіміі і біялогіі. У наступным навучальным годзе і гэта праблема будзе вырашана, бо дыпломы атрымалі па мэтавых накіраваннях па гэтых дысцыплінах былыя выпускнікі школ Хойнікаўшчыны. Плануецца прыезд у раён 29 маладых спецыялістаў. З Мазырскага педінстытута размеркавана восем настаўнікаў — выкладчыкаў рускай мовы і літаратуры, матэматыкі і інфарматыкі, абслуговай працы і фізікі. Чатыры чалавекі закончылі Гомельскі дзяржаўны універсітэт па спецыяльнасці хімія, біялогія, гісторыя і англійская мова. Шэсць маладых спецыялістаў накіроўвае Рэчыцкі педагагічны каледж — выкладчыкаў замежнай і беларускай моў, шэсць — Лоеўскае педвучылішча. Чакаюць і трох маладых настаўнікаў-музыкантаў, якія набывалі спецыяльнасць у Гомельскім музычным педкаледжы, а таксама двух, якія вучыліся ў Рагачоўскім педвучылішчы.

Медалі "падаражэлі"

Летась на самым высокім узроўні ў нашай рэспубліцы абмяркоўвалася пытанне паступлення выпускнікоў школ — уладальнікаў залатых і сярэбраных медалёў — у ВНУ і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Канстатавалася, што зусім невялікая частка іх змагла пацвердзіць атрыманыя ўзнагароды. Таму ход экзаменаў у школах раёна сёлета строга кантраляваўся.

"Золата" заваявала толькі адна Алеся Дрожжа, якая закончыла гарадскую сярэднюю школу № 1.

Дарэчы, гэтая школа — самая "ўраджайная" на медалі: адзін залаты і чатыры сярэбраныя. "Серабро" атрымалі Наташа Карась, Вераніка Сліжыкава, Таня Вайтовіч і Уладзімір Зелянкоўскі.

Такімі самымі ўзнагародамі былі адзначаны Аксана Кукс і Людміла Лагвіненка з сярэдняй школы № 4, Анастасіў Бяляўская з сярэдняй школы № 3 і Света Бандарэнка з сярэдняй школы № 2.

З дапамогай шэфаў

Даўнія і трывалыя шэфскія сувязі існуюць паміж гарадской сярэдняй школай № 1 і калектывам камунальнага сельскагаспадарчага унітарнага прадпрыемства "Калініна". Гаспадарка не толькі дапамагае школе матэрыяльна, але і прадастаўляе вучням пэўны фронт работ, каб тыя змаглі зарабіць грошы. Так, мінулай восенню школьны калектыў быў заняты на ўборцы морквы, якую потым здалі ў каапнарыхтпрам, а за атрыманыя сродкі набылі патрэбныя матэрыялы для арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу. Сельгаспрадпрыемства завезла дзве машыны зямлі і ўгнаенняў для кветнікаў, дапамагло набыць фарбу для рамонту школьных памяшканняў.

Шэфамі школы з'яўляюцца рамонтны завод і завод гідраапаратуры. Яны, як правіла, дапамагаюць з прыёмам металалому. У выніку здабытыя школай грошы накіроўваюцца на самае неабходнае.

Райсельгасхімія не з'яўляецца афіцыйным шэфам школы. Але заўсёды адгукаецца на просьбы яе кіраўніцтва. У прыватнасці, аказалі садзеянне ў дастаўцы ўгнаенняў на прышкольны ўчастак, пракультывавалі яго.

Удзячнасць — кіраўніцтву эксперыментальнай базы "Стралічава", якая пасадзейнічала ў рамонце аднаго класнага кабінета.

Пастараліся і бацькі вучняў, якія дапамагалі ў рамонце школы да новага навучальнага года. Зараз усе класы цалкам падрыхтаваны.

Клаўдзія БОСАК.

Хойніцкі раён.

Скажу добрае слова

"Зялёныя куточкі" Валянціны Латушка

Валянціна Мікалаеўна Латушка — настаўніца біялогіі, здаровага ладу жыцця гімназіі Чэрвеня.

Свой працоўны шлях яна пачала ў 1975 годзе, калі закончыла Мінскі педагагічны інстытут, факультэт прыродазнаўства, аддзяленне хіміі і біялогіі. Па накіраванні працавала ў Бярэзінскім раёне. У Чэрвеньскую гімназію прыйшла, калі тая была яшчэ звычайнай агульнаадукацыйнай школай.

Чалавек яна чулы, сумленны, да яе цягнуцца дзеці. Асабістыя абаяльнасць, душэўнасць, сціпласць дапамагаюць стварыць атмасферу ўзаемадапамогі і павагі сярод вучняў.

Хоць Валянціна Мікалаеўна працуе не дзеля ўзнагароды, яна мае граматы раённага і абласнога аддзелаў адукацыі, аблвыканкама. І варта наведаць яе урок, каб упэўніцца, што яна — сапраўдны прафесіянал. Умела выкарыстоўвае формы работы, што дае магчымасць дзецям вучыцца ўзаемакантролю, даваць ацэнку сваёй працы. Гэта павышае іх актыўнасць, выхоўвае адказнасць, надае ведам якасць. На ўсіх занятках дзеці адкрываюць для сябе нешта новае, цікавае.

Прысутнасць на ўроку пакідае самыя добрыя ўражанні, выклікае адчуванне, што ўсё вельмі проста. Але за гэтым прасочваецца і велізарны педагагічны вопыт, і тое, што настаўніца многа гадоў па крупінках збірае дыдактычны матэрыял. Валянціна Мікалаеўна часта праводзіць адкрытыя ўрокі, пазакласныя мерапрыемствы.

Вялікую ўвагу яна ўдзяляе экалагічнаму выхаванню і дзялілася гэтым сваім вопытам з калегамі на раённай канферэнцыі, на метадычных аб'яднаннях, на навукова-практычнай канферэнцыі ў Мінскім абласным інстытуце павышэння кваліфікацыі. Педагагічны вопыт, такім чынам, абагульняўся ў школе, раёне, а таксама ў вобласці.

Вучні Валянціны Мікалаеўны ўдзельнічаюць у школьных, раённых, абласных, рэспубліканскіх навукова-практычных канферэнцыях, дзе выступаюць з работамі па экалагічным напрамку. Заваёўваюць і прызавыя месцы: у рэспубліцы (трэцяе), у вобласці (першае), на занальных конкурсах (першае). Маюць поспехі ў экалагічных алімпіядах: у раёне — першае і другое месцы, у вобласці — другое (2000 г.) і восьмае (2001 г.). Работа па экалагічным выхаванні вядзецца сістэматычна з першага па адзінаццаты клас у шчыльнай сувязі з раённым аддзелам аховы прыроды, лясгасам Чэрвеня. Гімназія ўдзельнічала ў 2001 годзе ў рэспубліканскім конкурсе экажурналістыкі, мае дыпломы другой ступені, шэсць лістоў з падзякай. Адзначана фотаработа вучаніцы 9"А" класа Юлі Бушэнка, а вучаніца 9"А" класа Маша Баркоўская была запрошана на свята "Паркі і фальваркі роднага краю" ў Рэспубліканскі экалагічны цэнтр, работа яе зачытвалася на беларускім радыё.

Ідуць гады. З імі стыль работы педагога адточваецца, удасканальваецца.

Добрымі словамі згадваюць настаўніцу бацькі вучняў, у аддзеле адукацыі.

А.ЦІШУРАВА.

НА ЗДЫМКУ: В.М.Латушка.

Фота аўтара.

Міжнародны адукацыйны праект

"Артэк": педагагічная паэма

Лабараторыя эксклюзіўных праграм

Ідэя правядзення міжнароднага конкурсу педагогаў у "Артэку" нарадзілася не выпадкова. Менавіта "Артэк" быў доўгі час інтэрнацыянальным домам для дзяцей. Спачатку — для кволых дзяцей з рабоча-сялянскіх сем'яў, а пасля — для нашай маладой савецкай эліты. Летніку ўжо 75 гадоў. І паміж "Артэкам" учарашнім і "Артэкам" сённяшнім — вялікая розніца. Але з мінулага засталося шмат чаго, што прыцягвае да яго зараз. Трапіць у "Артэк" было сапраўдным падарункам лёсу. Тут пабывала больш за мільён дзяцей розных нацыянальнасцей. Шмат хто і цяпер з гонарам гаворыць пра сваё дачыненне да яго. Геніяльная мастачка Надзя Рушава падзяліла жыццё на дзве паловы — да "Артэка" і пасля. Расійскі палітык Ірына Хакамада першы вопыт грамадскіх стасункаў атрымала менавіта тут. І акторка кіно Тацяна Догілева, і вядомы шахматыст Анатоль Карпаў, і легенда танца Махмуд Эсамбаеў лічаць час, праведзены ў "Артэку", самым яркім успамінам з дзяцінства.

Другое, чым прываблівае "Артэк", — гэта чароўная прырода. Ён размясціўся на ўнікальным месцы — урочышчы Хазар і атрымаў сваю назву ад грэчаскага слова "Ортэкі", што азначае перапёлка. Іх тут асабліва шмат восенню, калі яны збіраюцца з сіламі перад адлётам за мора. На пачатку XX стагоддзя ў гэтым месцы былі пабудаваны першы на паўднёвым узбярэжжы Крыма курорт. Гэта быў дарагі і элітны адпачынак, куды, што калі б не 1917 год, то ён стаў бы другім Маямі. Па ініцыятыве З.П.Салаўёва, старшыні Расійскага таварыства Чырвонага Крыжа, у 1925 годзе пачала ствараецца Усесаюзная эксперыментальная дзіцячая здраўніца "Артэк". Чорнае мора, горы (асаблівае суседства з Аю-Дагам) і паркі лечаць як арганізм, так і душу кожнага, хто сюды прыязджае. Дарэчы, паркі тут унікальныя, і дрэвы растуць вельмі каштоўныя, як, напрыклад, цыпланавае дрэва. На сёння "Артэк" займае плошчу каля 300 гектараў (100 з іх — паркі), уключае ў сябе 10 дзіцячых летнікаў — 5 пастаянных і 5 сезонных, гасцінічны комплекс, розныя службы. Працягласць пляжа складае сем з паловай кіламетраў.

Багацце "Артэка" — гэта яшчэ і яго людзі. Цяпер тут занята 1660 супрацоўнікаў (на лета запрашаюцца яшчэ каля 700). З іх 714 з'яўляюцца ветэранамі "Артэка". Сярод працаўнікоў "Артэка" шмат заслужаных — урачоў, настаўнікаў, работнікаў культуры, нават ёсць адзін заслужаны эканаміст. Кіраўніцтва летніка называе такіх супрацоўнікаў патрыётамі.

Міжнародны дзіцячы цэнтр "Артэк" уяўляе сабой лабараторыю, дзе распрацоўваюцца эксклюзіўныя сацыяльна-педагагічныя адукацыйныя і культурныя праграмы, а таксама тэхналогіі іх рэалізацыі. Назаву толькі тыя, у якіх прымаюць удзел беларусы, — Міжнародны конкурс педагогаў, Міжнародны дзіцячы кінафестываль, Міжнародны дзіцяча-юнацкі конкурс класічнага танца імя Ю.Грыгаровіча, Міжнародны аэракасмічны фестываль, Міжнародны дзіцячы харавы конкурс-фестываль.

Міжнароднаму конкурсу педагогаў — ужо пяць гадоў. Яго арганізатары прызналіся, што спачатку конкурс разглядаўся як вырашэнне асноўнай праблемы "Артэка" — нездавальняючага (асабліва ў міжсезонне) попыту на пуцёўкі. Па ўмовах конкурсу настаўнік павінен быў прыехаць на падсемінар са сваімі вучнямі (не менш як 20 дзяцей), а гэта значыць, выкупіць для іх пуцёўкі.

Хваляванняў наконт конкурсу яго задумшчыкам давялося перажыць шмат: конкурсы настаўнікаў праводзяцца ў многіх краінах былога Саюза — ці адгукнецца хто-небудзь на артэкаўскі? Калі так, дык ён павінны нечым адрознівацца ад астатніх, а менавіта — свабодай самавыяўлення. Ці не прыедуць у такім выпадку "слабыя" настаўнікі?.. Так атрымалася, што галоўная ўмова ўдзелу настаўніка стала лепшым тэстам. Педагогу павінны былі паверыць калегі, бацькі, фундатары.

Конкурс не толькі выжыў, але і развіўся. Ужо ў першы год (1996) сюды прыехалі настаўнікі, годныя высокага звання — міжнароднага ўзроўню. І сярод іх — наша з вамі зямлячка Алена Рыгораўна Гуляева, настаўніца музыкі са 170-й сярэдняй школы Мінска. Мы тады вельмі радаваліся яе перамозе. На другі год конкурс быў заўважаны сусветнай грамадскасцю — заняў першае месца на Усерасійскім конкурсе сярод лепшых праектаў у сферы міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне адукацыі і прызнаны ЮНЕСКА "Праектам XX стагоддзя".

У 1999 годзе педагогі, грамадскія дзеячы, вучоныя, якія мелі дачыненне да артэкаўскага конкурсу, аб'ядналіся ў міжнародную дабрачынную арганізацыю "Адукацыя без межаў". Яны выступаюць за ўмацаванне педагагічнага супрацоўніцтва ў рамках СНД і за яго межамі, а таксама садзейнічаюць працэсу дэмакратызацыі і гуманізацыі ў сферы адукацыі. З 2000 года да ўдзелу ў конкурсе пачалі запрашаць выкладчыкаў ВНУ (спецыялісты ў галіне гуманітарнай адукацыі), педагогі дадатковай адукацыі і педагогі дашкольных адукацыйных устаноў. Так, конкурс пашырыў свае межы, выйшаў у свет першы нумар часопіса "Адукацыя без межаў". Артэкаўскі конкурс — гэта адказ на запыты дня, калі сусветныя інтэграцыйныя працэсы патрабуюць адзіных стандартаў ацэнкі працы настаўніка і адукацыі.

Сёлета на юбілейны фінальны конкурс прыехалі пераможцы ўсіх папярэдніх гадоў — 22 педагогі. Яны правялі і для фіналістаў, і для артэкаўскіх настаўнікаў майстар-класы. Наша А.Р.Гуляева дзялілася вопытам работы па тэхналогіі развіццёвага навучання на ўроках музыкі.

У рамках фіналу прайшоў шэраг мерапрыемстваў — міжнародная выстава інавацыйнага педагагічнага вопыту "Бесперапынная адукацыя: ад ідэі да ўкаранення", прэзентацыя выдавецтваў педагагічных сродкаў інфармацыі і часопіса міжнароднай дабрачыннай арганізацыі "Адукацыя без межаў", міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Дыялог адукацыйных сістэм у сучасным свеце. Бесперапынная адукацыя: праблемы падрыхтоўкі спецыялістаў". Але галоўная падзея — гэта ўрокі фіналістаў конкурсу. На іх, як на тэатральных пастаноўках, збіраліся аншлагі, і часта ўрокі заканчваліся апладысментамі.

Дваццаць хвілін на пераўвасабленне

У фінале Міжнароднага конкурсу педагогаў брала ўдзел 12 настаўнікаў. Яны былі рознымі па ўзросце, са званнямі — заслужаны, пераможца, лаўрэат — і зусім сціплыя — з вышэйшай катэгорыяй. Хтосьці прыехаў з вялікага Піцера, хтосьці — з мала каму вядомай мясціны — прыпынку Нова-Лабінская. Шкада толькі, што ў сёлетнім фінале не было беларусаў.

Урокі гэтых 12 лепшых выклікалі вялікую цікавасць, падчас іх правядзення збіралася поўная зала людзей — прэса, група падтрымкі, настаўнікі з артэкаўскай школы. Работу ацэньвала 15 членаў журы — з Літвы, Італіі, Польшчы, Украіны, Расіі, ЗША і наша з вамі суайчынніца — В.У.Бутькевіч, доктар педагагічных навук, прафесар БДПУ імя Танка. Зала ажыўлена рэагавала на тое, што адбывалася ў класе. Нават журы давялося пабываць у ролі ўдзельнікаў інтэрв'ю. Настаўніку было нялёгка, бо за кожным яго рухам і словам сачылі шмат уважлівых вачэй, аб'ектываў фотаапаратаў і відэакамеры.

Што такое фінальны ўрок? Гэта 20 хвілін узаемін з дзецьмі, з якімі ты знаёмішся тут жа. Самі члены журы прызнавалі, што гэта выходзіць за межы магчымага. Але многія канкурсанты здолелі зрабіць свой урок незабыўным.

Фінальныя ўрокі пачынала маладая настаўніца пачатковых класаў з Севастопаля Н.У.Іванова. Яна разам з дзецьмі адправілася на лужок, дзе раслі прыгожыя кветкі. Вучні сталі збіраць усе расліны, якія ім падабаліся. Пасля гэтага лужок ператварыўся ў голае месца. Трэцякласнікі спрабавалі разабрацца ў такім паняцці, як экалогія. Не скажу, што гэта было для іх лёгкай справай. Некаторыя ўявілі для сябе, што гэта навука забарон — прыроду чапаць нельга! Урок Наталлі Уладзіміраўны выратавала яе жаночая прыгажосць, а яна, як казаў некалі пісьменнік, выратуе і свет.

С.Д.Казлоў з Вялікіх Лук (Расія) на сваім уроку імкнуўся давесці дзевяцікласнікам, што матэматыка — навука карысная для паўсядзённага жыцця. Хочаш ты, напрыклад, пазначыць роўную перпендыкулярную лінію на сваім дачным участку, а прылад неабходных у цябе няма. Веданне пэўных законаў матэматыкі дапаможа табе скарыстаць звычайнае вядро ў якасці такой прылады.

Мне спадабаўся ўрок Л.Г.Далінцэ з Малдовы. І хоць я не ведаю англійскай мовы, але гэта не перашкодзіла. Лідзія Георгіеўна — прываблівая, добразычлівая настаўніца. Калі яна звярталася да дзяцей, то заўсёды ўсміхалася і злёгку дакраналася да кожнага. Яе ўрок нагадваў радыёмост: паміж дзецьмі з Кішынёва — і артэкаўскімі дзецьмі.

Не пашанцавала, на маю думку, крышку М.М.Дугрычылаву з Дагестана. У артэкаўскіх дзяцей не выкладаўся раней такі прадмет, як сусветная мастацкая культура. Таму клас было цяжка разгаварыць на тэму "Вытокі вечнасці". Але настаўнік усё ж зрабіў сваю справу — ён крануў сэрцы дзяцей.

На самы апошні ўрок фіналу усе, хто хацеў, не маглі патрапіць, бо маленькі камп'ютэрны кабінет іх проста не змясціў бы. То быў урок пераможцы, і мы яшчэ больш у тым пераканаліся, калі пасля заканчэння настаўнік, Аляксандр Барысавіч Фядосаў, выкладчык фізікі і інфарматыкі з Санкт-Пецярбурга, прааналізаваў свае дзеянні. Да яго ніхто не рабіў гэта так прафесійна. На сваім уроку ён прапанаваў 11 класу ўспомніць усё, што яны вывучалі за курс фізікі, структурыраваць свае веды. А затым здагадацца, якія з'явы і працэсы хаваюцца за тымі графікамі і дыяграмамі, што прапануе ім камп'ютэрная праграма, аўтарам якой з'яўляецца сам настаўнік. Трапна назваў А.Б.Фядосава адзін член журы — чалавекам абсалютнай усвядомленасці кожнага свайго руху. Можа гэта і прынесла яму перамогу.

Як жа дзейнічала на конкурсе журы? Яно выпрацавала адзіны падыход пры ацэньванні работы настаўніка. Можна назваць тры крытэрыі, якім надавалася большая ўвага — змест урока, метадычная падрыхтаванасць настаўніка і яго ўменне наладжваць кантакт з дзецьмі.

Зразумела, кожны суддзя журы параўноўваў удзельнікаў конкурсу з настаўнікамі сваёй краіны. І хоць у ЗША, Італіі, Літве падобныя конкурсы не праводзяцца (там лепшага настаўніка прызначаюць), усё ж сама ідэя такога мерапрыемства ім вельмі спадабалася.

Уладзімір Георгіевіч Маранцман — член-карэспандэнт Расійскай акадэміі адукацыі, доктар педагагічных навук, прафесар Расійскага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта імя Герцэна — чатыры гады запар сярод суддзяў артэкаўскага конкурсу. Ён прызнаецца, што такое "спаборніцтва" яму падабаецца тым, што тут збіраюцца розныя людзі — і віртуозы, і простыя настаўнікі. У гэтым вартасць конкурсу, бо адразу відаць спектар настаўніцкіх манер, звычак, тыпаў. Можна параўнаць конкурс з горным разрэзам — усе пласты праглядваюцца, і сярод іх знаходзяцца сапраўды ўнікальныя.

Уладзімір Георгіевіч нягледзячы на прафесарскае званне — настаўнік, які практыкуе, таму да ацэнкі працы калег ў яго свае падыходы. Настаўнік вызначае думку і падбірае пад яе сродкі. На погляд прафесара, паміж гэтымі двума дзеяннямі павінна быць гармонія. "Мне здаецца, што ў гэтым — майстэрства настаўніка і ступень яго адказнасці перад дзецьмі. Бо мы часам ставім галавакружныя мэты для дзяцей, з якімі маем справу. Увесь такт і чалавечнасць настаўніка ў тым, каб збудаваць лесвіцу перамагання перашкод. Іншая рэч, згодна якой я ацэньваю ўрок, — гэта крытэрыі канфліктнасці. Канфліктнасці таго, што ўяўлялі сабой вучні да ўрока і што яны здолелі пераадолець у сабе за яго хвіліны. Навучанне — гэта пераўвасабленне."

***

Артэкаўскі конкурс з мінулага года стаў запрашаць яшчэ і педагогаў ВНУ, і педагогаў дадатковай адукацыі. Каб спаборнічалі выкладчыкі вышэйшай школы — такога пакуль не існавала. Конкурс педагогаў праходзіць на базе Гуманітарнага інстытута "Артэк" і з'яўляецца часткай вучэбна-выхаваўчага працэсу ВНУ. Увесь багаж ведаў і вопыту, які прывозяць з сабой педагогі, застаецца ў "Артэку" і перадаецца студэнтам інстытута. Сярод дысцыплін, якія сталі тэмамі для спаборніцтваў, — курсы з вучэбнага плана Гуманітарнага інстытута: філасофія, сацыяльная педагогіка, псіхалогія, украінская і замежная культуры і г.д. "Артэк" першым паставіў пытанне — якім павінен быць сучасны педагог?

У двух падсемінарах удзельнічала 13 педагогаў з Крыма, Украіны, Расіі. Гэта — людзі не толькі цікавыя, але і патрэбныя для інстытута. У фінале іх засталося толькі пяцёра. Тут яны павінны былі паказаць сябе сапраўднымі Сакратамі, рыхтуючы выступленне для публічнай лекцыі. Лепшай стала расіянка Алена Анатольеўна Мясаедава, кандыдат педагагічных навук, дацэнт, намеснік загадчыка кафедры педагогікі Астраханскага дзяржаўнага універсітэта.

***

А наша беларуская група перажывала за Вольгу Міхайлаўну Мельнікаву. Так хацелася, каб адзіная беларуска на конкурсе ўвайшла ў спіс яго пераможцаў. Але ў Вольгі Міхайлаўны гэта яшчэ наперадзе. В.М.Мельнікава — даўняя знаёмая "Артэка", працавала тут некалі чатыры гады. Таму калі "Артэк" аб'явіў конкурс для педагогаў дадатковай адукацыі, настаўніца адразу атрымала запрашэнне.

Вольга Міхайлаўна жыве ў Жлобіне — горадзе лялек і, можа, таму яна кіруе студыяй лялек "Карцінкі" ў гарадскім цэнтры дзіцячай творчасці "Эўрыка". Калі яе выхаванцы даведаліся, што іх настаўніцу запрасілі ў "Артэк", сталі марыць пра гэтую паездку. Так што прыйшлося дзейнічаць — шукаць фундатараў, пераконваць бацькоў, рыхтаваць праграму. У "Артэк" разам з Вольгай Міхайлаўнай паехала дзевяць дзяцей. І двое заняткаў, і аўтарскі вечар не падаліся В.М.Мельнікавай такім ужо цяжкім выпрабаваннем. Але без хваляванняў не абышлося.

"Конкурс — гэта свята, — зазначае наша канкурсантка. — І яшчэ добрая праверка сваёй вартасці. Гэта жывая крыніца энергіі і тых творчых флюідаў, якія тут паўсюль. Конкурс дае магчымасць абмену думкамі і наталяе інфармацыйна-метадычны голад, які адчуваеш на месцы.

Жадаю ўсім чытачам "Настаўніцкай" уважліва сачыць за інфармацыяй пра конкурс педагогаў у "Артэку". Гатова дапамагчы, даць кансультацыю. Вельмі хочацца, каб на ім прагучала ўрачыста — Рэспубліка Беларусь!"

Мы таксама жадаем, каб яно гэтак сталася. Конкурс каштуе таго, каб у ім удзельнічаць. Ён можа даць настаўніку шмат чаго. Няшчасны той, хто бярэ ўдзел у ім толькі дзеля грошай — ён не адчуе ўсёй яго шматграннасці. Конкурс — гэта выпрабаванне сябе як педагога, абмен вопытам і навуковая лабараторыя, вялікая інфармацыйная база і прафесійная тусоўка. На цырымоніі ўручэння галоўных узнагарод конкурсу — залатых глобусаў — нехта слушна заўважыў, што спаборніцтва педагогаў у "Артэку" нясе ў сябе не меншую энергію, чым Чорнае мора.

Журналісты і настаўнікі — калегі

Не магу я як журналіст абысці сваёй увагай прэзентацыю педагагічнай прэсы. Бо лічу, што прафесійныя СМІ толькі дапамагаюць нашым настаўнікам арыентавацца ў вялікім аб'ёме той інфармацыі, якая зараз абрынаецца на іх. Педагагічная прэса — гэта яшчэ і дарадчык настаўнікаў, і іх заступніца.

Прэзентацыю выдавецтваў педагагічнай прэсы адкрывалі гаспадары — украінскія журналісты. Пяць гадоў таму ва Украіне было створана унікальнае дзяржаўнае выдавецтва "Педагагічная прэса", заснавальнікам якой выступіла Міністэрства асветы і навукі Украіны. У гэта выдавецтва ўваходзяць — дзве газеты — "Асвета Украіны" і "Сельская школа" — і шаснаццаць каляровых тэматычных часопісаў. Газета "Асвета Украіны" даходзіць да кожнай школы. Яна — практычны дапаможнік для ўсіх настаўнікаў. Падчас прэзентацыі ўкраінскія журналісты знаёмілі з новым часопісам "Гуманітарныя навукі". Гэтае навукова-практычнае выданне скіравана на шырокую настаўніцка-педагагічную аўдыторыю. Яго выдаўцы лічаць, што яно будзе цікавым і карысным усім, хто хоча паглыбіцца ў сучасную філасофскую і педагагічна-псіхалагічную праблематыку.

На Украіне акрамя дзяржаўнай педагагічнай прэсы існуе яшчэ шмат прыватнай. І некаторыя з яе прадстаўнікоў таксама прыехалі на конкурс са сваімі праектамі. Напрыклад, прыватнае выдавецтва "Школьны свет" выпускае 17 педагагічных усеўкраінскіх газет — па ўсіх школьных прадметах. Галоўнае, на што зараз накіроўвае свой патэнцыял украінская педагагічная прэса — каб стаць для настаўніка дапаможнікам-метадыстам, паведаміць яму пра розныя псіхолага-педагагічныя тэхналогіі, тэсты, методыкі, наладзіць кантакты з аднадумцамі, а таксама абмен даследаваннямі і думкамі.

Расійскую прэсу прадстаўляў А.М.Кушнір, галоўны рэдактар грамадска-педагагічнага часопіса "Народная адукацыя". Ён падараваў удзельнікам мерапрыемства два часопісы: "Народная адукацыя" і "Школьныя тэхналогіі". Першы — знаёмы многім нашым настаўнікам, бо распачаў сваю дзейнасць у далёкім 1803 годзе і цяпер атрымаў новае жыццё. Мне ён падаўся вельмі цікавым, бо яго матэрыялы вымушаюць думаць, дзейнічаць, нешта мяняць. Часопіс "Школьныя тэхналогіі" — больш вузканакіраваны, яго мэта — расказаць настаўнікам пра тэхналагізацыю адукацыі.

Каб закончыць расказ пра прэзентацыю педагагічнай прэсы, трэба дадаць, што на конкурсе нарадзіўся свой часопіс — міжнародны, навукова-папулярны — пад назвай "Адукацыя без межаў". Яго заснавальнікамі выступілі МДЦ "Артэк" і міжнародная дабрачынная арганізацыя "Адукацыя без межаў". Удзельнікі конкурсу атрымалі першы нумар гэтага выдання. Выглядае яно дарагім — з выдатнымі фotaздымкамі, паліграфіяй, на добрай паперы і выканана па ўсіх правілах сучаснага дызайну. Плануецца, што ў часопісе будуць друкавацца толькі арыгінальныя матэрыялы, спецыяльна падрыхтаваныя для яго. У першым нумары аўтары выступілі пад такімі рубрыкамі — Міжнародны вопыт: сістэмы і мадэлі; Інавацыі: тэорыя і практыка; Пазашкольныя культурна-адукацыйныя ўстановы; Тэхналогія творчасці; Знаёмцеся: асоба.

На свяце нараджэння часопіса М.М.Сідорынка, генеральны дырэктар МДЦ "Артэк", член-карэспандэнт АПН Украіны, галоўны рэдактар часопіса, выказаў надзею, што выданне саслужыць добрую службу справе адукацыі і развіццю дыялогу сусветных сістэм адукацыі.

Слова на дарогу

Усе гэтыя запісы рабіліся з адной мэтай — зацікавіць беларускіх педагогаў конкурсам. Я старалася, каб настаўнікі маглі паўней уявіць сабе атмасферу артэкаўскага мерапрыемства. Летні адпачынак — час для роздуму. Пазнаёмцеся ж з умовамі конкурсу, можа, менавіта вас і чакае славуты "Артэк".

***

Конкурс праходзіць з кастрычніка па май штогадова і падзяляецца на пяць падсемінараў — выбарачных тураў, роўных па працягласці артэкаўскай змене. Працоўнымі мовамі зацверджаны англійская, руская і ўкраінская. Фінал — у апошнія дні мая, калі збіраюцца Вялікае журы ды канкурсанты, якіх журы адабрала падчас падсемінараў.

Прыняць удзел у конкурсе можа любы настаўнік-практык. Дзеля гэтага яму трэба: знайсці магчымасць купіць дзіцячыя пуцёўкі ў Артэк (настаўнік павінен прывезці з сабой на падсемінар не менш як 10 дзяцей 3-11 класаў), прадставіць творчую працу на педагагічную тэму (асабісты вопыт, пошук шляхоў вырашэння педагагічных праблем і г.д.) і канспект аднаго з конкурсных урокаў, запоўніць і адправіць заяву-анкету.

Настаўнік-канкурсант праводзіць не менш як тры урокі — два са сваімі дзецьмі і адзін з дзецьмі артэкаўскай школы. Увесь неабходны матэрыял для ўрока ён прывозіць з сабой. На аўтарскім педагагічным вечары настаўнік павінен прадставіць свой педагагічны вопыт ці самастойна распрацаваную педагагічную праграму. Мэта вечара — паказаць сябе як асобу. Укласціся трэба ў 45 адведзеных хвілін.

Усе ўрокі і аўтарскія вечары настаўнікаў-канкурсантаў запісваюцца на відэакасеты. Журы ацэньвае ўрокі настаўніка, аўтарскі педагагічны вечар, творчую работу на педагагічную тэму.

МДЦ "Артэк" забяспечвае настаўнікаў-канкурсантаў месцамі ў гасцініцы і харчаваннем. Дзеці, якія прыязджаюць разам з настаўнікам, могуць прымаць удзел ва ўсіх мерапрыемствах, якія адбываюцца ў гэты час у "Артэку".

Для педагогаў дадатковай адукацыі і педагогаў вышэйшай школы ўмовы ўдзелу ў конкурсе іншыя. Пра іх можна даведацца ўжо непасрэдна ў дырэкцыі МДЦ "Артэк", а таксама — патэлефанаваўшы ў нашу газету.

Жадаю ўдачы!

Святлана КІРСАНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: моманты з урокаў — Э.В.Гардзеева, настаўніца рускай мовы і літаратуры львоўскага ліцэя №1 Маскоўскай вобласці (Расія) і пераможца артэкаўскага конкурсу настаўнікаў 2001 года А.Б.Фядосаў, настаўнік фізікі і інфарматыкі гімназіі №293 Санкт-Пецярбурга (Расія); наша беларуская дэлегацыя (на жаль, не ў поўным складзе).

Фота аўтара.

15 ліпеня — 125 гадоў з дня нараджэння Цёткі

"Каб не страціць святое штосьці..."

"Здароўе дзіцяці — здароўе нацыі", — вельмі часта чуем мы гэтыя словы. Але ці толькі ад фізічнага здароўя маладога пакалення залежыць здароўе нацыі? Згадзіцеся, што не. Напэўна, трэба клапаціцца пра адраджэнне, узбагачэнне душы падрастаючага пакалення. Вынішчаны былыя ідэалы, каштоўнасці. А што атрымалі ўзамен нашы дзеці? Трэба напоўніць душу, сэрца маленькага грамадзяніна міласэрнасцю, шчырасцю, прагаю ведаў, імкненнем служыць свайму народу, сваёй Бацькаўшчыне.

Нам, настаўнікам Астрынскай сярэдняй школы імя Цёткі, добрую дапамогу ў гэтай справе аказвае яркае, як след бліскавіцы, жыццё слаўнай нашай землячкі — Алаізы Сцяпанаўны Пашкевіч. Менавіта Цётка здзейсніла незвычайны подзвіг — подзвіг веры і вернасці Радзіме. "Развівайце ў сабе любоў да чалавека, — і для вас заўсёды будзе дораг родны край і народ... Развівайце любоў да народа, — і сэрца ваша ў сталыя гады будзе адклікацца гарачым пратэстам на кожную крыўду. Развівайце міласць да слабых і загнаных, — і ніколі не забудзецеся ў шчасці аб нядолі, што на свеце пануе... Будучыня дзержыцца на вас, моладзі, — будучых грамадзян сваёй старонкі..." — з такімі словамі звярталася Цётка да маладога пакалення на пачатку XX стагоддзя. І як актуальна гучаць яны сёння, у XXI стагоддзі!

У 1976 годзе ў сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння А.С.Пашкевіч было вырашана адчыніць у нашай школе музей. Пачалася карпатлівая пошукавая праца. Не адзін год збіралі вучні пад кіраўніцтвам настаўніцы Г.Б.Пугач матэрыял для музея. Перапіска з А.І.Мальдзісам, В.П.Рагойшам, С.Х.Александровічам, А.М.Пяткевічам, Л.Л.Арабей, Львоўскім музеем І.Франко, музеем Я.Купалы, Ашмянскім краязнаўчым музеем імя Ф.Багушэвіча, архівамі Літвы дала магчымасць сабраць багаты матэрыял пра жыццё і творчасць Цёткі, пра эканамічнае становішча сялян таго часу. 15 снежня 1982 года музей быў адкрыты.

У музеі два пакоі. Экспазіцыі першага пакоя расказваюць пра сям'ю Пашкевічаў, дзяцінства і юнацтва Алаізы, ушанаванне памяці пісьменніцы, эканамічнае становішча сялянства. Багатыя, каштоўныя экспанаты другога пакоя расказваюць пра рэвалюцыйную дзейнасць Цёткі, яе вучобу і творчасць у Пецярбургу, Львове і Кракаве, Вільні і Мінску. Прадстаўлена многа фатаграфій паэткі, яе родных і сяброў, выдатных дзеячаў культуры, якія аказалі ўплыў на станаўленне яе грамадзянскай пазіцыі і літаратурную творчасць. У вітрынах — фотакопіі пісьмаў і заяў Цёткі, ксеракопіі рукапісаў яе твораў, кніг, артыкулаў, надрукаваных у часопісе "Лучынка", і іншыя цікавыя матэрыялы.

Надоўга спыняюцца наведвальнікі каля такіх унікальных экспанатаў, як "Першае чытанне для дзетак беларусаў" Цёткі, "Лекцыі па гісторыі сярэдніх вякоў" (1900-1901 гг.) Э.Ажэшкі, "Арганаўты" (1900 г.), "Выпісы з беларускай літаратуры" (1923 г.), "Этнаграфічны зборнік" (1855 г.), буфет з хаты Пашкевічаў.

Вялікае эмацыянальнае ўражанне на наведвальнікаў робіць і мастацкае афармленне музея, якое выканала выпускніца нашай школы А.К.Дзерынг. Кранаюць душу малюнкі, створаныя на палатне чорнымі, белымі, чырвонымі фарбамі. Яны расказваюць пра работу А.Пашкевіч вясковай настаўніцай, фельчарам у лячэбніцы, міласэрнай сястрой у тыфозным бараку ў час першай сусветнай вайны, пра яе творчасць.

Прыцягвае ўвагу наведвальнікаў і невялічкі этнаграфічны куток, дзе сабраны разнастайныя прылады працы і прадметы побыту сялян канца XIX — пачатку XX ст. У музеі праходзяць урокі, прысвечаныя вывучэнню жыцця і творчасці Цёткі. Матэрыялы музея выкарыстоўваюцца пры правядзенні тыдняў мовы і літаратуры, літаратурных вечарын і гасцёўняў. Але асноўнай формай работы музея з'яўляецца правядзенне экскурсій.

Кожны год першага верасня музей адчыняе дзверы для самых маленькіх вучняў нашай школы. Яны павінны ведаць слаўную сваю зямлячку — вучыцца будуць у школе, якая носіць яе імя.

Ала БАЛОБАН,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры Астрынскай сярэдняй школы імя А.Цёткі, кіраўнік музея імя А.Цёткі.

Творчасць юных

Калі спяваюць "Жаваранкі"

Сем гадоў радуе выступленнямі дзіцячы ансамбль "Скаўронкі" ("Жаваранкі").

У ансамблі трыццаць дзяцей. Узрост юных выканаўцаў — ад сямі да шаснаццаці гадоў. У рэпертуары ансамбля — песні на беларускай, польскай, англійскай, лацінскай мовах. Ёсць і свая танцавальная група, у якую ўваходзяць Валерыя Кішкіна, Вераніка Булава, Алена Сялюк, Аляксандр Шапуцько. Усе, хто бачыў выступленні калектыву, не засталіся абыякавымі да іх.

Гарманічнасць у выступленнях харавой, інструментальнай і танцавальнай груп дасягаецца вялікай працай дзяцей і настаўнікаў у час рэпетыцый. Кіруе ансамблем Марына Валянцінаўна Мудрацова, харавыя спевы выкладае Ларыса Міхалькова, харэограф — Алена Галызіна.

Многія з удзельнікаў ансамбля займаюцца ў музычных школах. Але ансамбль для іх — шлях да ўдасканалення свайго майстэрства..

— Мы працуем на грамадскіх пачатках, — гаворыць кіраўнік ансамбля М.В.Мудрацова, — таму ніякай аплаты за сваю працу выкладчыкі не атрымоўваюць. Не хачу, каб гэта прагучала вельмі пафасна, але намі кіруе энтузіязм. Ад імя ансамбля дзякую дэкану музычна-педагагічнага факультэта БДПУ імя М.Танка М.А.Пазнікаву за тое, што ён дазваляе праводзіць рэпетыцыі ў аўдыторыях факультэта. На нашых выступленнях прысутнічалі Консул Рэспублікі Польшча пан Вальдэмар Мендзялеўскі і прадстаўнік Польскага інстытута пані Аліна Карпінска. Яны высока ацанілі нашы выступленні. Акрамя таго, яны знайшлі магчымасць кожнаму выканаўцу зрабіць невялікі падарунак і запрасілі ансамбль выступіць у Польшчы.

Пра творчыя поспехі ансамбля гаворыць яго ўдзел у дзевяці песенных фестывалях. Лаўрэатам стаў ансамбль і на апошнім, IV фестывалі нацыянальных культур, які праходзіў у Палацы дзяцей і юнацтва ў Мінску.

Застаецца пажадаць ансамблю далейшых поспехаў і творчага росту. Выкананне песень на розных мовах свету далучае да сусветнай культуры, пашырае светапогляд. Так трымаць!

Ігар КОВАЛЬ.

Праграма тэлеперадач на тыдзень

ПАНЯДЗЕЛАК, 16 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.10 Навіны.
8.00 Рэзананс.
9.15 "Марская паліцыя".
10.10 Тэлебарометр.
10.30 Здароўе.
11.15 "Чалавек мора".
12.05 "Пакахонтас".
13.15 Маст. фільм "Амерыканская трагедыя". 1-я серыя. **14.35** Урокі Н. Наважылавай.
15.15 Маст. фільм "Дзеці капітана Гранта".
16.40 Мультфільм.
17.05 "Марская паліцыя".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Палітычныя дыялогі.
19.05 Драма "Згубленыя душы".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 "Чалавек мора".
22.45 Стадыён.

ГРТ

Тэхнічная прафілактыка да 15.10.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.00, 22.30 Вячэрнія навіны.
17.20 Рускі экстрым.
17.55 "Паветраныя замкі".
18.55 Чакай мяне.
20.00 Час.
20.40 "Закон джунгляў". Дак. серыял.
21.35 "Сакрэтныя матэрыялы".
22.50 "На футболе" з В. Гусевым.
23.30 Серыял "Поўная бяспека".

РАСІЯ

Тэхнічная прафілактыка.
16.00, 19.00 Весткі.
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 "Следства вядуць знатакі". Справа 10. 2-я серыя.
21.30 М. Жванецкі. "Простыя рэчы".
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Дэтэктыў "Пацярпеўшы".
0.20 "Спорт за тыдзень".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Садко". Маст. фільм.
9.05 Мультфільм.
9.25 Тым часам.
9.50 Рэлігіі свету.
10.40 "Бланш".
11.40 "Мора сцюдзёнае". Маст. фільм.
13.10 М. Равель. "Дафніс і Хлоя".
13.45 "Летнія канікулы Антона Чэхава".
14.40 Мультфільм.
15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 Мультфільм.
15.50 Музычныя дамы.
16.15 Архітэктурная галерэя.
16.30 "Улада факта".
16.40 "Бланш".
17.40 "З канцэртнай залы".
18.25 XX стагоддзе. Выбранае.
19.20 "Вячэрняя казка".
19.50 С. Мрожак. "Эмігранты". Спектакль тэатра-студыі "Чалавек". Частка 1-я.
21.15 Пасля навін...
21.35 С. Мрожак. "Эмігранты". Частка 2-я.
22.30 "Джаз. Традыцыі і сучаснасць".

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 Карданны вал.
5.50, 6.25 У запас.
7.30 "Курортны раман". Фільм 4-ы. 1-я серыя.
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 "Курортны раман". Фільм 4-ы. 2-я серыя.
11.30 "Цені знікаюць апоўдні". 6-я серыя.
13.30 Стары тэлевізар.
14.40 Лялькі.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Г. Хазанаў "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 "Граф Монтэ-Крыста". 1-я серыя.
20.15 "Крымінальная Расія". **21.50** Баявік "Трое". 1-я серыя.
23.00 Крымінал.
23.20 "Недатыкальныя".

СТБ

Прафілактычныя работы да 15.00.
15.00 "168 гадзін Мінска".
16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па накірунку".
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ.
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя".
22.10 Трылер "Апошні сакрэт".
0.15 "Віртуальны свет".
0.30 Футбольны кур'ер.
0.45 "Па накірунку".
1.00 Навіны СНД.

АЎТОРАК, 17 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.40 Навіны.
8.00 "Марская паліцыя".
8.40 Пісьмовы экзамен па беларускай (рускай) мове і літаратуры ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.
9.10 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Стадыён.
10.05 "Гарады свету".
10.30 "Вялікія жанчыны стагоддзя".
11.15 "Чалавек мора".
12.05 Тэленавігатар.
12.30 Арсенал.
13.15 "Амерыканская трагедыя". 2-я серыя.
14.25 "Скарбы сусветнай культуры".
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!".
15.35 "Маленькія Эйнштэйны".
16.00 Мультфільм.
16.10 Прыгодніцкі серыял "Кавінгтан Крос". 1-я серыя.
17.05 "Марская паліцыя".
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква—Мінск".
19.00 Баявік "Дынаміт".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 "Чалавек мора".
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 Ток-шоу "Будні".

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
10.15 "Смехапанарама".
10.50 Бібліяманія.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.20 Іграй, гармонік любы! Памяці Генадзя Завалокіна.
17.50 "Паветраныя замкі".
18.55 "Граф Монтэ-Крыста". 1-я серыя.
20.00 Час.
20.40 Баявік "Выкуп".
22.50 "Цывілізацыя".
23.20 Трылер "Паўночнік".

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
7.15 Мультфільмы.
7.30 "Масква—Мінск".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Маст. фільм "Дзяўчына без адраса".
21.40 Чэмпіянат свету па водных відах спорту.
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Апошні сеанс. "Гувернантка".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Музыка ў цемры". Маст. фільм.
9.05 "Кансіліум".
9.30 І. Стравінскі. "Гульня ў карты".
9.50 Рэлігіі свету.
10.40 "Бланш".
11.40 "Забойства імператара. Версіі". Дак. фільм. Частка 1-я.
12.55 С. Пракоф'еў. Музыка балета "Рамэо і Джульета".
13.45 "Майстар". Частка 1-я.
15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 Мультфільм.
15.55 "Апошнія гульні". Дак. фільм.
16.15 "Мы прыйшлі з мора".
16.40 "Бланш".
17.40 Звышнавука.
18.05 Палацавыя тайны.
18.30 "Цытаты з жыцця".
19.10 "Вячэрняя казка".
19.15 "Ну, пачакай!".
19.50 "І агонь, і полымя". Тэлесерыял.
20.45 Пасля навін...
21.05 "Нікіцінскія вечары".
21.35 "Музыка ў цемры". Маст. фільм.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал. **7.50** "Граф Монтэ-Крыста".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Баявік "Трое".
10.25 Крымінал.
11.30 "Цені знікаюць апоўдні". Заключная серыя. **13.30** Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Г. Хазанаў "Жыў быў я...". **18.35** Крымінал.
19.05 "Граф Монтэ-Крыста".
20.15 Зусім сакрэтна.
21.50 Баявік "Трое".
23.00 Крымінал.
23.20 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00, 16.00 "Д'яблік".
6.30, 16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 Аўтапанарама.
7.20 Музыка на СТБ.
7.45, 19.00 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны СНД.
8.45 Трылер "Апошні сакрэт".
10.35, 17.45 "Віртуальны свет".
10.45 "Скрыжаванне".
11.05 Трылер "Тайна пясчанага вострава".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30, 17.30, 19.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.55 "Культурнае жыццё Мінска".
18.00 "Раузан".
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя".
22.15 Камедыя "Сен-Трапэ, Сен-Трапэ".
0.30 Аўтапанарама.
0.45 Забаўляльная праграма "Сінія старонкі".

СЕРАДА, 18 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.35, 23.20 Навіны.
8.10 "Марская паліцыя".
9.10 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Сутнасць.
10.05 "Гарады свету".
10.35 "Вялікія жанчыны стагоддзя".
11.15 "Чалавек мора".
12.00 "Па старонках "Залатога шлягера".
13.15 "Амерыканская трагедыя". 3-я серыя.
14.40 "Скарбы сусветнай культуры".
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!".
15.35 "Маленькія Эйнштэйны".
16.00 "Кавінгтан Крос".
16.50 "Марская паліцыя".
18.00 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Славія" (Мазыр)—"Вагур" (Фарэрскія астравы). У перапынку — Трэці тайм.
20.05 Зона Ікс.
20.15 Саюзнае веча.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 "Чалавек мора".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Крымінальнае дасье.

ГРТ

8.00, 11.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Граф Монтэ-Крыста". 1-я серыя.
10.15 Пакуль усе дома.
10.50 Бібліяманія.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.20 Чалавек і закон.
17.50 "Паветраныя замкі".
18.50 "Граф Монтэ-Крыста". 2-я серыя.
20.00 Час.
20.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
21.45 Як гэта было. Амністыя 1953 года.
22.50 Формула ўлады. Прэзідэнт Аўстрыі.
23.20 Дэтэктыў "Другая ісціна".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Санта-Барбара".
16.20 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Тарпеда" (Масква)—"Крылы Саветаў" (Самара).
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Вячэрні сеанс. "Праект Пандора".
21.35 Чэмпіянат свету па водных відах спорту. Японія.
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Апошні сеанс. "Адваротны адлік".
0.25 Чэмпіянат свету па водных відах спорту. Японія.

КУЛЬТУРА

9.05 Звышнавука.
9.30 М. Глінка. Танцы з оперы "Іван Сусанін".
9.50 Рэлігіі свету.
10.40 "Бланш".
11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
11.40 "Забойства імператара. Версіі". Дак. фільм.
12.45 "Скрыпач Максім Фядотаў".
13.45 "Майстар". Частка 2-я.
14.35 Мультфільм.
15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 Мультфільм.
15.50 "Ноу-хау".
16.05 Малыя музеі Санкт-Пецярбурга.
16.30 Усе суры Карана.
16.40 "Бланш".
17.40 Б. Бартак. "Дывертысмент для струннага аркестра".
18.05 Залаты п'едэстал.
18.30 Магія кіно.
18.45 Рэжысёры сучаснага захаду.
19.10 "Вячэрняя казка".
19.15 "Ну, пачакай!".
19.50 "І агонь, і полымя".
20.45 Пасля навін...
21.05 Д. Хармс. "Я гаспадзін свабодных думак". Чытае І. Залатавіцкі.
21.30 Абсерваторыя.
22.00 "Гойя. 1746—1828". Маст. фільм.

НТБ

15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Г. Хазанаў. "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 "Граф Монтэ-Крыста".
20.15 "Расліннае жыццё".
21.50 Баявік "Трое".
22.55 Крымінал.
23.15 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00 "Д'яблік".
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны СНД.
8.45 Меладрама "Клоун Бабо".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Еўропа сёння".
11.05 Меладрама "Дзяўчына з банка".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Віртуальны свет".
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя".
22.15 Трылер "Нябачная перашкода".

ЧАЦВЕР, 19 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.50 Навіны.
8.10 "Марская паліцыя".
9.10 "Маленькія Эйнштэйны".
9.40 Мультыклуб.
10.10 "Гарады свету".
10.35 "Вялікія жанчыны свету".
11.15 "Чалавек мора".
12.05 Вялікі сняданак.
12.35 25-ы кадр.
13.15 "Амерыканская трагедыя". 4-я серыя.
14.30 "Скарбы сусветнай культуры".
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!".
15.35 "Маленькія Эйнштэйны".
16.00 Мультфільм.
16.10 "Кавінгтан Крос".
17.05 "Марская паліцыя".
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква—Мінск".
19.00 Дэтэктыў "Рэпетыцыя забойства".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 "Чалавек мора".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 "Сад мары".
23.20 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00, 22.30 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Граф Монтэ-Крыста". 2-я серыя.
10.20 Чалавек і закон.
10.50 Бібліяманія.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
16.00 "Цені знікаюць апоўдні".
17.20 Гумарыстычная праграма "Самі з вусамі".
17.50 "Паветраныя замкі".
18.50 "Граф Монтэ-Крыста". 3-я серыя (заключная).
20.00 Час.
20.45 Баявік "16-ы аддзел".
21.35 Незалежнае расследаванне.
22.50 Джаз. Сусветная гісторыя (заключная серыя).
0.00 Баявік "Барсаліна і К".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.15 "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 Баявік "Амерыканскія драконы".
21.40 Чэмпіянат свету па водных відах спорту. Японія.
22.00 Весткі + Падрабязнасці.
22.30 Весткі—Масква.
22.40 Апошні сеанс. "Падзенне".
0.25 Чэмпіянат свету па водных відах спорту. Японія.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 Маст. фільм "Лімузін колеру белай ночы".
9.05 "Мастак Валянціна Казакевіч".
9.25 "Культура па-за межамі".
9.50 Рэлігіі свету.
10.40 "Бланш".
11.40 "Забойства імператара. Версіі".
12.45 "Канцэрт-вальс".
13.45 "Дом Твардоўскага".
14.45 Мультфільм.
15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 Мультфільм.
15.50 "Песнь торжествующей любви". Тэлеспектакль.
16.40 "Бланш".
17.40 "Тры трэйлеры". Дак. фільм.
18.05 "Час музыкі".
18.30 Парыжскі часопіс. Аляксей Ігнацьеў.
18.55 "Вячэрняя казка".
19.05 "Ну, пачакай!".
19.50 "І агонь, і полымя".
20.45 Пасля навін...
21.05 "Вечар у тэатры "Школа сучаснай п'есы".
21.30 "Джазафрэнія".
22.00 "Гойя. 1746—1828." Маст. фільм.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Граф Монтэ-Крыста".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Баявік "Трое".
10.25 Кватэрнае пытанне.
11.30 "Вечны кліч". 1-я серыя.
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
17.00 Г. Хазанаў. "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 "Граф Монтэ-Крыста".
20.15 Прэм'ера НТБ. "Вочная стаўка".
21.50 "Трое".
23.00 Крымінал.
23.20 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00 "Д'яблік".
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Аўтапанарама.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны СНД.
8.45 Трылер "Нябачная перашкода".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Трылер "Помста".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Віртуальны свет".
18.00 "Раузан".
19.00 Аўтапанарама.
19.15 "Экзотыка".
19.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя".
22.15 Трагікамедыя "Рэтра ўтраіх".
0.25 Навіны СНД.
0.40 Трылер "Помста".

ПЯТНІЦА, 20 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 "Раніца" на "Славянскім базары ў Віцебску".
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 0.40 Навіны.
7.10 "Раніца" на "Славянскім базары ў Віцебску".
8.10 "Марская паліцыя".
9.10 "Маленькія Эйнштэйны".
9.35 Мультфільм.
10.05 Дак. серыял "Гарады свету".
10.30 "Вялікія жанчыны стагоддзя".
11.15 "Чалавек мора".
12.00 Дак. фільм, прысвечаны Акадэмічнаму тэатру імя Я. Коласа.
12.25 "Алег Казловіч — нетыповы музыкант". Муз. праграма.
13.15 "Нявеста з Поўначы". Маст. фільм.
14.30 "Скарбы сусветнай культуры".
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!".
15.35 "Маленькія Эйнштэйны".
16.00 Мультфільм.
16.10 "Кавінгтан Крос". 4-я серыя.
17.05 "Марская паліцыя".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Свет і мы.
19.00 "Чалавек мора".
19.50 Дзённік X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2001".
20.10 Калыханка.
20.30 Панарама.
21.00 Урачыстае адкрыццё X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2001".
0.30 Спорт-кур'ер.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00, 23.10 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Граф Монтэ-Крыста". Заключная серыя.
10.20 Гумарыстычная праграма "Самі з вусамі".
10.50 Бібліяманія.
15.55 "Ералаш".
16.00 "Цені знікаюць апоўдні". Заключная серыя. **17.20** Дак. дэтэктыў "Медныя грошы".
17.50 "Паветраныя замкі".
18.50 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.40 Дэтэктыў "Дасье чалавека ў мерседэсе".
23.30 Камедыя "Усплеск".

РАСІЯ

8.00. 10.00, 16.00, 19.00 Весткі. **8.15** "Два раялі".
9.00 Мая сям'я.
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца". **18.00** "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 Весткі—Масква.
19.50 "На траіх". Прэм'ера канцэртнай праграмы.
21.50 Маст. фільм "Крумкач-3. Выратаванне".
23.50 Чэмпіянат свету па водных відах спорту.
0.35 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Трыпціх". Маст. фільм.
9.00 Канцэрт лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу вакалістаў імя М. Глінкі.
9.50 Рэлігіі свету.
10.40 "Бланш".
11.40 "Забойства імператара. Версіі". Дак. фільм.
12.50 П. І. Чайкоўскі. 1-ы канцэрт для фартэпіяна з аркестрам.
13.45 У. Маякоўскі. "Пра гэта".
14.30 Мультфільм.
15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 Мультфільм.
15.45 "Стагоддзе Рускага музея".
16.15 "Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя...".
16.40 "Бланш".
17.40 "Аперацыя "Зет". Дак. фільм.
18.30 У вашым доме.
19.10 "Вячэрняя казка".
19.15 "Ну, пачакай!".
19.50 "І агонь, і полымя".
20.45 Пасля навін...
21.05 "Смеханастальгія".
21.30 Мультфільмы для дарослых.
22.00 "Гойя. 1746—1828". Маст. фільм.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 "Сёння раніцай".
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Граф Монтэ-Крыста".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Баявік "Трое".
10.25 Падарожжы натураліста.
11.30 "Вечны кліч". 2-я серыя.
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.30 "Вуліца Сезам".
15.55 "Яе звалі Нікіта".
16.55 Г. Хазанаў. "Жыў быў я...".
18.35 Крымінал.
19.05 Дэтэктыў "Лякарства супраць страху".
21.50 "Жаночы погляд" А. Пушкінай.
21.35 Прэм'ера НТБ. "Дом-1".

СТБ

6.00, 16.00 "Д'яблік".
6.30, 16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.05 "Святло і цень".
8.30 Навіны СНД.
8.45 "Кіно". "Рэтра ўтраіх".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Муз. камедыя "Алігатар па імені Дэйзі".
12.55 "1/52". Спартыўны агляд.
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па накірунку".
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
19.45 Мінск на перакрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Навіны "СТБ—24 гадзіны".
20.45 "Вечарніца".
21.00 Трылер "Амерыканскі рыкша".
23.10 "Віртуальны свет".
23.25 Муз. камедыя "Алігатар па імені Дэйзі".
1.15 "Па накірунку".
1.30 Навіны СНД.

СУБОТА, 21 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 18.25 Навіны.
7.15 Сутнасць.
7.40 Дак. фільм "Нябога".
8.20 Здароўе.
8.45 Пісьмовы экзамен па беларускай (рускай) мове і літаратуры ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.
9.10 "Пакахонтас".
9.35 Прэм'ер-парад.
10.05 "Усё нармальна, мама!".
10.35 Сад мары.
11.00 Мультыклуб.
11.30 "Кувалда".
11.55 "Ваша лата".
12.35 Каралеўскае паляванне.
13.00 Мультфільм.
13.25 "25 градусаў на Поўдзень".
14.15 Тэрыторыя закона.
14.30 Сталіца.
15.10 Камедыя "Дзяўчына з характарам".
16.25 КВЗ. 1/4 фіналу Еўралігі.
17.50 З дакладных крыніц.
18.45 "Нестар Бурма".
20.10 Дзённік X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2001".
20.30 Панарама.
21.00 "Славянскі базар у Віцебску-2001". Гала-канцэрт майстроў мастацтваў Расіі.
24.00 Спорт-кур'ер.

ГРТ

7.30 Слова пастыра.
7.45 "Хто хоча стаць мільянерам?".
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
9.10 Смак.
9.30 "Смехапанарама".
10.05 Маст. фільм "Не кліч ваўкоў".
12.05 Часы.
14.10 "Дзяўчаты з характарам".
15.10 "Усё пра Мікі Мауса".
15.35 Верныя сябры.
17.15 "Паскораная дапамога".
17.50 Маст. фільм "Забытае забойства".
20.00 Час.
20.40 Камедыя "Трое мужчын і немаўля".
22.40 Канцэрт "Народная марка ў Крамлі".
23.55 Калекцыя Першага канала. "Па Лос-Анжэлесу без карты".

РАСІЯ

7.45 "Тэлепузікі".
8.10 "Залаты ключ".
8.30 Муз. камедыя "Свінарка і пастух".
9.45 Добрай раніцы, краіна!
10.40 "Сто да аднаго".
11.30 Сам сабе рэжысёр.
12.00 Маст. фільм "Згублены свет. Імем караля".
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Дэтэктыў "24-25" не вяртаецца".
15.00 Нані Брэгвадзе на "Плошчы Зорак".
16.00 Весткі.
16.20 Працяг канцэрта Н. Брэгвадзе.
17.00 Мая сям'я.
17.55 "Аншлаг".
19.35 "Гарадок".
20.10 Камедыя "ДМБ".
21.55 "Славянскі базар у Віцебску". Адкрыццё X Міжнароднага фестывалю мастацтваў з удзелам А. Пугачовай, Ф. Кіркорава, В. Лявонцьева і інш.
0.10 Дзённік X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар".
0.20 Чэмпіянат свету па водных відах спорту. Японія.

КУЛЬТУРА

9.05 "Бусляня".
9.30 "Мой цырк".
10.00 "Падарожжы музыканта".
10.20 Маст. фільм "Першая пальчатка".
11.40 Мультфільм.
12.35 "Прагулкі па Манпарнасу". Фільм 3-і.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Уласнасць Рэспублікі". Маст. фільм. 1-я серыя.
14.50 Мультфільм.
15.05 "Саці Співакова. Мае гісторыі".
15.30 Дак. фільмы пра жывёл.
16.25 Тэлетэатр. "Аляксандр Арлоў на ТБ".
17.30 Сферы.
18.10 "Хто там...".
18.35 "Вячэрняя казка".
18.40 "Дочкі-маці". Маст. фільм.
20.15 "Камера-абскура".
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 "Блеф-клуб".
22.00 "Спорт, спорт, спорт". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды Супермэна".
8.20 "Палундра".
9.15 Крымінал.
9.45 "Расліннае жыццё".
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.25 Прафесія — рэпарцёр.
11.35 Камедыя "Прыгажун-мужчына".
14.15 "Крымінальная Расія". "Пагоня за прывідамі". 2-я серыя.
15.30 "Я і мой сабака".
16.15 Служба выратавання.
16.55 Баявік "Ілюзія забойства".
18.40 Баявік "У імя справядлівасці".
20.40 Маст. фільм "Эпідэмія".
23.15 Колер ночы. "Голад".

СТБ

6.30 Муз. канал.
7.00 "Неверагодны Халк".
7.30 "Хіткліф".
8.00 "Сімпсаны".
8.30 Аўтапанарама.
9.00 Камедыя "Хаос".
11.30 "Як не з гэтага свету". Дак. фільм.
12.30 "Скрыжаванне".
12.50 "Экзотыка".
13.05 "Хто я...".
13.15 Фільм "Рычард Ільвінае Сэрца".
15.15 "Неверагодны Халк".
15.45 "Хіткліф".
16.15 Музыка на СТБ.
16.25 Аўтапанарама.
16.45 "Добры дзень, доктар".
17.15 Баявік "Па мянушцы "Граміла"".
19.30 "Гадзіна пік".
20.30 "Яе звалі Нікіта".
21.30 Фільм жахаў "Ад захаду сонца да світання. Дачка ката".
23.35 Трылер "Ханжаства".
1.35 Начны муз. канал.

НЯДЗЕЛЯ, 22 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 "Нестар Бурма".
8.35 "Аграсвет".
9.00, 15.00 Навіны.
9.10 "Пакахонтас".
9.40 "Усё нармальна, мама!".
10.10 Вялікі сняданак.
10.40 "Славянскі базар у Віцебску-2001". Міжнародны фестываль дзіцячай творчасці "Вясёлка над Віцебскам". Гала-канцэрт.
12.40 Арсенал.
13.05 "Магчыма, яны звар'яцелі".
13.30 "25 градусаў на Поўдзень".
14.20 "І іншыя афіцыйныя асобы".
14.30 Час мясцовы. Рэпартажы з правінцыі.
15.10 "Сустрэча ў Траецкім".
15.35 Крымінальнае дасье.
16.00 Дэтэктыў "Мегрэ вагаецца".
19.05 Тэленавігатар.
19.25 Тэлебарометр.
19.40 Дзённік X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску-2001".
20.00 Рэзананс.
21.00 "Славянскі базар у Віцебску-2001". Міжнародны конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні "Віцебск-2001" (дзень першы).
23.00 Спорт-кур'ер.
23.10 Тэлевізійны Дом кіно.

ГРТ

7.35 "Русалачка".
8.00 "Ералаш".
8.15 "Паскораная дапамога".
8.50 Бібліяманія.
9.00, 14.00 (з сурдаперакладам), 17.00, 21.40 Навіны.
9.10 "Бесталковыя нататкі" з Дзм. Крыловым.
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Дзённы кінасеанс. "Адзіная дарога".
12.05 Ранішняя пошта.
12.35 Клуб падарожнікаў.
13.15 Скарбы Крамля.
13.30 "З лёгкай парай!".
14.10 "Дзяўчаты з характарам".
15.05 "Чорны плашч".
15.35 Разумніцы і разумнікі.
16.00 Жывая прырода".
17.20 "КВЗ".
19.20 Баявік "На грэбені хвалі".
22.00 Серыял "Тысячагоддзе".
22.50 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Тарпеда"—ЦСКА.

РАСІЯ

8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.20 Добрай раніцы, краіна!
10.00 "Аншлаг".
10.55 "Гарадок".
11.30 "Вялікае пытанне".
12.25 "Пошта РТР".
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жывёлу.
14.20 "Вакол свету".
15.20 Камедыя "Іронія лёсу, або З лёгкай парай!". 2 серыі.
19.35 Вострасюжэтны фільм "Рызыка без кантракта".
21.15 Баявік "Апошні самурай".
23.00 "Міжнародная панарама" з Генуі.
23.40 "Дзень Расіі" на "Славянскім базары ў Віцебску" з удзелам М. Баскава і Н. Бабкінай.
0.55 Дзённік X Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Славянскі базар".
1.05 Чэмпіянат свету па водных відах спорту.

КУЛЬТУРА

9.05 "Талісман". Маст. фільм.
10.05 "Расійскі кур'ер".
10.30 Машыны часу.
10.55 "Бабуліны рэцэпты".
11.10 "Графаман".
11.35 Мультфільм.
12.30 "Прагулкі па Манпарнасу". Фільм 4-ы.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Уласнасць Рэспублікі". 2-я серыя.
14.50 Тым часам.
15.20 "Наўздагад".
15.50 "Што рабіць?".
16.40 У свеце танца.
18.10 "Царазабойца". Маст. фільм.
19.50 "Вячэрняя казка".
20.00 Мультфільм.
20.15 "Пытанні і адказы на фоне кінафестывалю".
21.20 "Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці".
21.25 "Летняя казка". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды Супермэна".
8.20 "Жаночы погляд" А. Пушкінай.
9.20 Маст. фільм "Бывайце, галубы".
11.25 Прафесія — рэпарцёр.
11.45 Камедыя "Прышэльцы".
13.55 Надоечы-83.
15.30 Падарожжы натураліста.
16.10 Вялікія бацькі.
16.50 Баявік "Ілюзія забойства".
18.40 Лялькі.
18.55 Баявік "У смяротнай небяспецы".
21.05 Вострасюжэтны фільм "Уцёкі з турмы "Алькатрас".
23.20 Колер ночы. "Голад".

СТБ

6.30 Муз. канал.
7.00, 15.15 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30, 15.45 "Хіткліф". Мультсерыял.
8.00 "Гадзіна пік".
9.00 Камедыйны баявік "Па мянушцы "Граміла"".
11.30 "Яе звалі Нікіта".
12.30 Музыка на СТБ.
12.45 "Добры дзень, доктар".
13.15 Гісторыка-прыгодніцкі фільм "Рыцар Кенет".
16.15 "Кірава, 17".
16.30 "Кінаафіша Мінска".
16.45 "Клуб "Белы папугай"".
17.15 Меладрама "Дама з камеліямі".
19.30 "168 гадзін Мінска".
20.30 "Сакрэтныя матэрыялы".
21.30 Баявік "Крывавы спорт-2".
23.30 Драма "Вецер у начы".
1.35 Начны муз. канал.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Галіна СІДАРОВІЧ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2, Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №3973
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 13.7.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.